

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Dohody o výkonu pěstounské péče a jejich kvalitativní změny v náhradní rodinné péči

Diplomová práce

Studijní program: N7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506T002 – Speciální pedagogika

Autor práce: **Bc. Johana Ostrá**
Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Johana Ostrá**
Osobní číslo: **P15000854**
Studijní program: **N7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika**
Název tématu: **Dohody o výkonu pěstounské péče a jejich kvalitativní změny
v náhradní rodinné péči**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl diplomové práce: Zjistit, jaké kvalitativní změny přinesla novela zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 sb. v rámci dohod o výkonu pěstounské péče.

Požadavky: formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor.

[Handwritten signature]

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, Peter, aj., 2010. Elektronická učebnica pedagogického výskumu [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. [vid. 23. 7. 2012]. ISBN 978-80-223-2951-4.

HENDL, Jan, 2008. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

KOVAŘÍK, Jiří et al. 2004. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál. ISBN 80-7178-957-7.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál. ISBN 80-7178-006-5.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. Psychopatologie pro pomáhající profese, 4. vyd., Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

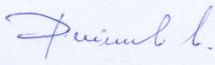
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **22. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména §60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

„Člověk je na této planetě zajisté nejúspěšnějším živočišným druhem. Příroda ho stvořila nedokonalým, ale několikrát ho pojistila. Když selže vlastní rodičovství, nenechá lidské potomstvo na holičkách, nýbrž pojistí je rodičovstvím novým, stejně biopsychickým jako je vlastní, stejně přírodním a přirozeným, stejně pravým – ba pravějším, neboť pomáhajícím a v pravdě záchranným.“ (Zdeněk Matějček, Osvojení a pěstounská péče 2002)

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Květuši Slukové, PhD., za podnětné rady a podporu, kterou mi jako vedoucí práce po celou dobu tvorby ochotně poskytovala.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá tématem dohod o výkonu pěstounské péče a jejími kvalitativními změnami v náhradní rodinné péči. Záměrem práce je zjistit, jaké změny přinesla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013 a tím vzniklé dohody o výkonu pěstounské péče. Teoretická práce popisuje jednotlivé druhy náhradní rodinné péče a také seznamuje se samotnou novelou zákona, dohodami o výkonu pěstounské péče a s právy a povinnostmi, které pěstounům vznikají. Praktická část se zabývá výzkumným šetřením, které by mělo přinést zjištění, zda nově vzniklé dohody o výkonu pěstounské péče přinesly kvalitativní změny z pohledu sociálního pracovníka oddělení sociálně-právní ochrany dětí a z pohledu klíčového pracovníka doprovázející organizace působící v Jihočeském kraji.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, dohody o výkonu pěstounské péče, novela zákona, OSPOD, doprovázející organizace

Annotation

The topic of the master thesis is Agreements on Foster Care and its qualitative changes in substitute family care. The thesis aims to detect changes in a new legislation on social rights protection of children in 2013 and new agreements on foster care. The theory describes each type of substitute family care and informs about the new legislation, the agreements on foster care, and about the rights and obligations which affect foster parents. The research part of this thesis tries to determine whether the new agreements on foster care brought any qualitative changes from the point of view of children's social rights protection workers, delegated party, and authorized organization operation in South Bohemia region.

Key words: Substitute family care, foster care, agreements on foster care, amendment to the Act, OSPOD, accompanying organization

Obsah

Seznam tabulek	9
Úvod.....	10
Teoretická část.....	12
1 Citová vazba.....	12
1.1 Dítě v pěstounské péči.....	14
1.2 Citová vazba u dětí v ústavní péči.....	15
2 Formy náhradní péče	16
2.1 Poručenská péče	17
2.2 Osvojení, mezinárodní osvojení	18
2.2.1 Průběh osvojení	19
2.3 Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče	19
3 Pěstounská péče.....	21
3.1 Posouzení a příprava žadatelů o pěstounskou péči	22
3.1.1 Konkrétní kroky přípravy žadatelů	24
3.1.2 Průběžné vzdělávání pěstounů	24
3.2 Druhy pěstounské péče.....	26
3.2.1 Předpěstounská péče	26
3.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu	27
3.2.3 Příbuzenská pěstounská péče	29
3.3 Dávky pěstounské péče	30
4 Novela zákona	34
4.1 Změny po novele zákona.....	34
4.2 Dohody o výkonu pěstounské péče	36
4.2.1 Doprovázející organizace	37

4.3 Nároky pěstounů dle novely.....	39
4.4 Práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče.....	39
5 OSPOD.....	41
5.1 Hlavní náplň OSPOD.....	41
5.2 Sociální pracovník OSPOD a jeho náplň práce.....	42
5.2.1 Individuální plán ochrany dětí (IPOD).....	43
6 Porovnání doprovázení v České republice a na Slovensku.....	45
Empirická část.....	47
7 Východiska výzkumného šetření.....	47
7.1 Cíl práce.....	47
7.2 Výzkumné otázky.....	48
7.3 Metodika práce.....	48
7.4 Charakteristika výzkumného souboru.....	49
7.5 Průběh šetření.....	49
8 Výsledky výzkumu.....	51
8.1 Vzdělávání budoucích pěstounů.....	51
8.2 Kontakt s rodinou.....	53
8.3 Využívání služeb.....	55
8.4 Spolupráce.....	60
8.5 Hodnocení novely zákona 2013 doprovázejícími organizacemi a OSPOD.....	63
9 Diskuze.....	72
Závěr.....	74
Seznam použitých zdrojů.....	76
Seznam příloh.....	84
Přílohy.....	85

Seznam tabulek

Tabulka 1 Příprava, vzdělávání, sankce a úpravy v zákoně – odpovědi doprovázející organizace ...	51
Tabulka 2 Příprava, vzdělávání, sankce a úpravy v zákoně – odpovědi OSPOD	52
Tabulka 3 Kontakt klíčového pracovníka s rodinou.....	54
Tabulka 4 Využívání služeb.....	55
Tabulka 5 Spolupráce doprovázejících organizací s OSPOD	60
Tabulka 6 Spolupráce OSPOD s doprovázející organizací	61
Tabulka 7 Novela zákona	63

Úvod

V roce 2013 vyšla očekávaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Díky této novele byly vytvořeny doprovázející organizace. Jedná se o organizace pracující s rodinami, které se starají o dítě v rámci pěstounské péče. Pokud se lidé rozhodnou stát se pěstounem či pěstounem na přechodnou dobu a přijmout dítě do pěstounské péče, mají dle novely povinnost vybrat si organizaci nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí, který je bude v průběhu výkonu pěstounské péče doprovázet. Aby k tomuto doprovázení mohlo dojít, musí být podepsána tzv. dohoda o výkonu pěstounské péče. Právě touto dohodou se bude zabývat tato práce. V první části práce je objasněn význam citové vazby u dítěte. Na důležitost této vazby odkazují odborníci při častých diskuzích o tom, zda je pro život dítěte lepší pěstounská péče nebo ústavní výchova. Představeny budou jednotlivé formy péče. Podrobněji pak práce přiblíží pěstounskou péči a její druhy, celý proces, jak dochází ke zprostředkování a prověřování zájemců o pěstounskou péči, a také jaké výše dosahují dávky pěstounské péče.

Hlavním tématem práce je ovšem novela zákona, které bude věnována celá jedna kapitola. V této kapitole budou popsány důvody, které vedly k novele zákona, a také změny a novinky, které novela zákona přinesla. V návaznosti na změny vzniklé novelou je v další kapitole představena dohoda o výkonu pěstounské péče. Upřesněna budou práva i povinnosti, které z uzavření dohody vyplývají jak pro doprovázející organizace nebo sociálně-právní ochranu dětí, tak i pro samotné pěstouny. Poslední kapitola teoretické části bude věnována porovnání doprovázení v České republice a na Slovensku.

Empirickou část práce bude tvořit výzkum, který by měl objasnit využívání jednotlivých služeb, které jsou nabízeny pěstounům na základě dohody o výkonu pěstounské péče. Využita bude metoda rozhovorů, které budou vedeny s pracovníky z doprovázejících organizací a sociálně-právní ochrany dětí. Na základě jejich odpovědí budou získány odpovědi na tyto otázky: Přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. ZSPOD, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, prohloubení znalostí a kompetencí pěstounů? V čem shledávají odborní pracovníci z OSPOD ORP a doprovázejících organizací největší přínos novely zákona 359/1999 Sb. ZSPOD, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče?

Cílem diplomové práce je analyzovat kvalitativní změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, z pohledu sociálního pracovníka oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji a také zmapovat kvalitativní změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, z pohledu klíčového pracovníka doprovázející organizace v Jihočeském kraji. Cílem práce je také diskuze nad současnými pozitivy či nedostatky zákona o sociálně-právní ochraně dětí, které by mohly být do budoucna upraveny.

Teoretická část

1 Citová vazba

V raném období vývoje dítěte, konkrétně v období od narození do tří let věku, dochází u dítěte k somatickému, motorickému, kognitivnímu a socioemočnímu rozvoji. Právě socioemoční vývoj je pro dítě velice důležitý, a to především s ohledem na jeho budoucí dospělý život (Publikace portálu MPSV: Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti). Každé dítě, které se narodí, je geneticky vybaveno pro vytváření pouta, tedy bezpečné vazby s druhou osobou. Této vazby využívá pro získání péče, podpory a ochrany (Brisch 2012, s. 15).

Anglický psychiatr a psycholog John Bowlby charakterizoval tuto vazbu mezi rodičem a dítětem výrazem attachment. Attachment je pouto či vazba, která je vytvořena mezi dítětem a osobou, která o dítě pečuje. Zda jde o matku dítěte nebo o jinou osobu, která o dítě pečuje, není pro vznik pouta důležité. Osoba, která je v teorii attachmentu důležitá, je tzv. primární pečující osoba (attachment figure). Výzkumy bylo zjištěno, že síla a kvalita vazby je podmínkou pro zdravý psychický vývoj dítěte. Vazbu pak následně využívá dítě také v dospělém životě, a to především ve vztahu k životnímu partnerovi nebo manželovi. Základním spouštěčem, který umožní vznik vazby, je intenzivní kontakt dítěte s pečující osobou, nejlépe ihned po narození. Další vliv má lidská tvář, ze které může dítě rozpoznávat emoce. Pokud má dítě adekvátně uspokojivou citovou vazbu, je pro ně jednodušší a přirozenější prozkoumávat okolní svět (Matoušek, Pazlarová 2014, s. 30-31). Dítě si zafixuje jak osobnost pečující osoby, tak i svou vlastní. Z tohoto základu vyplývají další očekávání, způsob chování i psychosociální vývoj.

Emoční vazbou a mezilidskými vztahy se zabývala také M. Ainsworthová, která se ve svém výzkumu zaměřila na vztah mezi matkou a dítětem. Důraz kladla především na pocit jistoty a bezpečí. Ve své studii pozorovala reakce dítěte ve chvíli, kdy ho matka na krátkou dobu opustí (Ainsworth a kol. 1979). Na základě zjištěných poznatků rozdělila Vágnerová (2012, s. 42-43) typy vazeb následovně:

- **Jistý attachment**

Děti s jistou vazbou vyhledávají matku, pokud se dostanou do stresu. Tyto děti po odchodu matky plakaly a byly rozrušené. Po návratu matky ji vítaly a po chvilce chlácholení a matčina objetí se brzy uklidnily. Tyto děti vědí, že je matka pro ně vždy dostupná, a proto mají jistou vazbu.

- **Nejistý attachment**

Rozporuplný, úzkostný typ: Tato skupina nesla odchod i návrat matky velmi těžce. Děti požadovaly návrat matky, ale když se je matka po návratu snažila uklidnit v náruči, kladly odpor, plakaly, kopaly a bojovaly s ní. Děti, které mají tento typ vazby, jsou velmi úzkostné a stále vyžadují pozornost. Toto chování poukazuje na rodiče, kteří se ke svému dítěti chovají nekonzistentně, někdy jsou pro dítě k dispozici a jindy zase ne. Potřeby dítěte naplňují na základě svých pocitů nebo svého chování. Tímto chováním vzniká u dítěte rozporuplný typ vazby nebo odpor k citové vazbě. Dítě se v reakci na chování rodiče často chová úzkostně a rodiči nedůvěřuje.

Vyhýbavý typ: Děti, které Ainsworthová zařazuje do třetí skupiny, jsou nezávislé a sebevědomé. Samy si hrají s hračkami a lehce navazují kontakt s cizí osobou. I když si, jak vyplynulo z výzkumu, děti matku očima hlídají, jejich pláč po odchodu matky z místnosti rychle přestává, pokud za nimi přijde cizí osoba, která je uchlácholí. Děti si pak začínají opět samy hrát. Když se matka vrátí, dítě k ní sice leze, ale nemá potřebu očního kontaktu. To ani ve chvíli, kdy je matka vezme do náruče. Tyto děti se projevují jako nezávislé děti, které občas matku agresivně napadnou. Na druhou stranu se ale k ní dokážou úzkostně přilnout. Za vznik této vazby mohou rodiče, kteří nejsou citliví a vnímaví k malému dítěti. Projevují se vůči němu spíše s odporem a odmítají ho. Dítě tak na jejich chování reaguje postupnou ignorací.

- **Dezorganizovaný – dezorientovaný typ**

Tento typ byl objeven až později, a to Mainovou a Salomonem. Jedná se o typ vazby, který se vyskytuje u dětí, které prodělaly trauma během svého prvního roku života. Pro tyto děti je typické, že se během neobvyklé situace projevují dezorientovaně,

dezorganizovaně. Po návratu matky do místnosti se otáčejí dokola, jdou k matce, ale pak se otočí a jdou od ní. Tento typ vazby se projevuje z 80 % u dětí, které patří do skupiny zanedbaných, týraných a zneužívaných dětí. Tyto děti automaticky očekávají od dospělé osoby negativní chování. Nejsou tak schopné zvládnout emocionální interakci jakéhokoli typu.

1.1 Dítě v pěstounské péči

Příchod dítěte do pěstounské rodiny popisuje Vágnerová (2012, s. 11) jako velice náročnou situaci. Pěstouni nemají možnost se na dítě připravit jako biologičtí rodiče během těhotenství. Když pak dítě přijmou, mohou často zažívat šok nebo úzkost. Musejí se během krátké chvíle adaptovat na situaci a na realitu, která se ne vždy slučuje s jejich představami. Někdy nevědí, jak se mají k dítěti chovat nebo jak reagovat na jeho chování. Stejně tak je proces adaptace v nové rodině velmi náročný i pro samotné dítě. To, jak dítě reaguje, závisí na jeho věku, zkušenosti, vývojové úrovni, ale také na samotném přístupu pěstounských rodičů.

Přechod dítěte do rodiny by měl být realizován v několika fázích, ve kterých se pracuje jak s žadatelem o pěstounskou péči, tak s dítětem. Nejdříve by měl odpovědný odborník vysvětlit dítěti, s přihlédnutím k jeho mentální úrovni a věku, že se pro něj hledá nová pěstounská rodina a z jakého důvodu se tak děje. Odborník by měl připravit také žadatele a seznámit je s charakteristikou dítěte. Žadatelům jsou doporučovány postupy a kroky, které umožní dítěti i rodičům pomalu a bezpečně si zvykat na novou situaci. K samotnému seznámení dochází postupně, a to na základě posouzení individuální situace konkrétního dítěte a konkrétní rodiny. Podle potřeby rodiny a dítěte se pak k seznamování může přistupovat různými kroky. Žadatelé navštěvují dítě v ústavu na 1 až 2 hodiny. Žadatelé při návštěvách přinášejí dítěti fotky jejich domova a mohou se společně procházet v prostorech okolo ústavu. Pokud dítě chce, může žadatele navštívit u něj doma. Návštěva může trvat 1 až 2 dny. Žadatelé jsou po celou dobu seznamování stále v kontaktu s odborníky, probírají s nimi své pocity, obavy a také to, zda souhlasí nebo nesouhlasí s přijetím dítěte. Stejně tak dítě má k dispozici odborníka, se kterým může diskutovat o svých pocitech o tom, zda by se chtělo nebo nechtělo přestěhovat k žadatelům. Až po těchto krocích dochází k samotnému přechodu do rodiny (MPSV 4/2009).

1.2 Citová vazba u dětí v ústavní péči

Specifickou skupinu dětí tvoří ty děti, které nemají žádnou citovou vazbu. Jsou to děti, které byly opuštěny hned po narození nebo v prvních třech letech života a vyrůstaly v ústavní péči. Dítě pak často vyrůstá ve větší skupině dětí, u nichž se vychovatelé stále střídají. Dítě tak nemá možnost vytvořit si jistou vazbu pouze k jednomu člověku. Vazba je tím velmi narušena. Pokud nedojde v raném věku k umístění dítěte do rodinné péče, dítě nebude mít možnost nápravy vazby. Nerozvine se u něj žádné citové pouto a naopak se může objevit různá forma psychické nebo sociální poruchy. Neutvoření vazby může být v budoucnu diagnostikováno jako disharmonický vývoj osobnosti, který má vliv na rozvoj asociální osobnosti (Vrtbovská 2010, s. 26-29).

Pěstounská péče je tedy důležitá nejen z pohledu ochrany dítěte před nevytvořením si citové vazby, ale také před možnou deprivací, která by mohla vzniknout pobytem v ústavní péči (Matějček a kol. 1997). Mezi další výhody pěstounské péče patří umístění sourozenců společně do jedné rodiny. Oproti ústavní péči podporuje pěstounská péče změny v hierarchii hodnot dětí, umožňuje dětem mít v rodině větší soukromí a osobní prostor. Děti se v rodině učí přirozeně navazovat kontakty a vztahy. Pro tyto děti je pak jednodušší přechod z pěstounské péče do reálného života než pro děti, které vyrůstají pouze v ústavní výchově a tedy v ústavním režimu (Gabriel, Novák 2008).

2 Formy náhradní péče

Přirozené pro společnost je, že děti od narození vyrůstají se svými biologickými rodiči. Bohužel se čím dál častěji stává, že děti nemohou vyrůstat se svými rodiči, a to z nejrůznějších důvodů. Rodiče se nechtějí anebo nemohou o děti postarat. Dochází také k tomu, že rodiče své děti opouštějí (Bubleová, aj. 2011, s. 8-9). Ze statistiky uveřejněné v knize *Základní informace o náhradní rodinné péči* vyplývá, že nejčastějšími důvody pro opuštění dítěte jsou nemoci v rodině, neschopnost, neuspořádaný rodinný život, psychické problémy a pobyt rodičů v nápravném zařízení.

Pokud tato situace v rodině nastane, supluje rodinu náhradní rodinná péče. Náhradní péči lze rozdělit na náhradní výchovnou péči a na náhradní rodinnou péči. Náhradní výchovná péče je realizována především formou ústavní péče, náhradní rodinná péče pak formou výchovy dětí v náhradních rodinách. Tyto rodiny by měly být co možná nejpodobnější přirozeným rodinám.

V České republice je nejčastěji využíváno především osvojení a pěstounská péče (Kovařík 1999, s. 31). Klimeš (2002, s. 31) uvádí, že „*náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny druhy kolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče*“. Ústavní péče je pak výchovné opatření, které nařídí soud, pokud je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena nebo pokud se rodiče nezvládají z různých důvodů o výchovu dětí postarat sami. Dalším důvodem, na základě kterého dochází často k umístění dětí do ústavní nebo náhradní rodinné péče, je nevyhovující sociální situace rodiny (Klimeš 2002, s. 4).

Ústavní výchovu zajišťují kojenecké ústavy a domovy pro děti do třech let věku, diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a také domovy pro osoby se zdravotním postižením a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Kojenecké ústavy a domovy pro děti do tří let věku jsou léčebně-preventivní zdravotnická zařízení. Do diagnostických ústavů jsou umístěny děti z důvodu komplexního vyšetření. Dětské domovy zajišťují péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a nemají diagnostikované poruchy chování. Dětský domov se školou je, stejně jako dětský domov, určen pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Tyto děti ale často mají diagnostikovanou závažnou poruchu chování a emocí. Do dětského domova se školou jsou zpravidla umísťovány děti ve věku od 6 let do dokončení školní docházky. Na dětský domov se školou pak navazuje výchovný ústav. Výchovný ústav je

určen dětem od 15 let, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova a které mají diagnostikovanou poruchu chování a emocí. Poslední dvě zařízení pro ústavní výchovu jsou pak domovy pro osoby se zdravotním postižením a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Domov pro osoby se zdravotním postižením je sociální služba určena pro děti, které potřebují pravidelnou a odbornou pomoc jiné osoby. Poslední zařízení je určeno dětem vyžadujícím okamžitou pomoc, pro děti v krizi, které potřebují rychlé umístění. Dítě je umístěno soudem nebo rodičem do tzv. klokánek nebo dětských center.

Předmětem této diplomové práce jsou především formy náhradní rodinné péče, mezi které patří poručenství, osvojení, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby a pěstounská péče (Otevřená budoucnost 2013).

2.1 Poručenská péče

Poručenství upravuje nový občanský zákoník v §928. Poručník je člověk, který je ustanoven soudem. Poručníkem se člověk stane v případě, kdy dítě přijde o své rodiče nebo je pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, popřípadě je rodičovská odpovědnost úplně odebrána. V takovýchto případech soud určí poručníka, který vystupuje jako zákonný zástupce dítěte. Poručník má povinnost vychovávat, zastupovat a spravovat majetek dítěte. Není podmínkou, aby výše uvedené poručník osobně vykonával a měl tak dítě ve své péči. Pokud ale o dítě osobně pečovat bude, má nárok pobírat dávky pěstounské péče. Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost - ta zůstává rodičům dítěte. Poručník musí každý rok podávat soudu zprávy o svém poručenci a při každém závažném rozhodnutí, které by chtěl ve věci dítěte učinit, musí zažádat soud o souhlas (Náhradní rodinná péče 2014, s. 14, 15). Poručníka může soud určit také na doporučení rodiče dítěte. Rodiče své rozhodnutí musí před svědky sdělit budoucímu poručníkovi anebo své přání uvedou do poslední vůle před notářem (Bubleová, aj. 2013, s. 8). Poručenství zaniká, pokud jeden z rodičů nabude zpět rodičovskou odpovědnost. Dalším důvodem pro zrušení poručenství je, pokud zemře poručník, nebo dítě, které bylo v poručenské péči, nabylo svéprávnosti, popřípadě bylo osvojeno (Zákon č. 89/2012, §935, odst. 1-2).

2.2 Osvojení, mezinárodní osvojení

V České republice se často pro osvojení používá slovo **adopce**. Adopce je synonymem osvojení. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem stejný vztah jako mezi biologickými rodiči a dětmi. Spolu s tím vzniká i příbuzenský vztah s ostatními členy rodiny (Gabriel, aj. 2008, s. 42).

Osvojení upravuje nový občanský zákoník, oddíl 2, pododdíl 1 §794-§804. Při osvojení zanikají veškerá práva a povinnosti, které mají biologičtí rodiče. Rodičovská odpovědnost a výchova přechází na osvojitele. Po osvojení dítěte jsou osvojitelé zapsáni do matriky jako rodiče dítěte a dítě přijímá příjmení osvojitelů (Adopce 2010). Osvojitelé jsou však povinni informovat dítě o tom, že bylo osvojeno, což musí být uskutečněno nejpozději do zahájení školní docházky. O tom, zda dítě bude osvojeno, rozhoduje vždy soud (Zákon č. 89/2012, §796, §836).

Osvojit si dítě lze, pokud je tzv. právně volné. Právně volné dítě je takové, u kterého existuje písemný souhlas biologických rodičů. Ti tento souhlas dávají nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Tato úprava je dána z důvodu ochrany zájmu dítěte. Souhlas s osvojením není nutný u rodiče, který byl zbaven rodičovské zodpovědnosti a není tedy schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání. Souhlas s osvojením se také nepožaduje po rodičích, kteří se zdržují na neznámém místě, které soud není schopen zjistit, nebo pokud rodič neprojevuje zjevný zájem o své dítě (Bubleová, aj. 2014, s. 8-10).

Předtím, než soud rozhodne o osvojení, bydlí dítě u budoucích osvojitelů nejméně šest měsíců. Takto o dítě pečuje pěstoun, poručník nebo jiná fyzická osoba na své náklady. Další podmínkou je, že věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem není menší než 16 let. V současné době již lze osvojit také plnoletého, a to za předpokladu, že to není v rozporu s dobrými mravy. Osvojení se stává nezrušitelným po uplynutí tří let od rozhodnutí soudu o osvojení (Zákon č. 89/2012, §802-840, odst. 2).

Pro osvojení se nejčastěji rozhodují manželské páry, které nemohou mít vlastní děti, dále páry, které už své dítě mají, ale chtějí pro něj sourozence, nebo manželské páry, které o své biologické dítě přišly. U těchto párů je pak často rozhodujícím hlediskem, zda si dítě osvojit nebo si ho vzít do pěstounské péče, fakt, že po osvojení bude dítě i po právní stránce zcela jejich (Zezulová 2012, s.17). Mgr. Nožářová (2012, s. 13) uvádí problém, se kterým se v praxi často setkává, kdy se

manželé, kteří si dítě osvojí, rozvedou a muž pak odmítá zodpovědnost za dítě s odůvodněním, že není biologicky jeho. Proto také Nožířová upozorňuje, že je potřeba dbát na vzdělávací kurzy osvojitelů a na vytvoření vztahu mezi osvojitelem a osvojencem.

K mezinárodnímu osvojení se přistupuje, pokud se nedaří najít vhodná rodina v zemi, ve které se dítě narodilo. Dítě si lze osvojit pouze ze zemí, které podepsaly tzv. Haagskou úmluvu o ochraně dětí. Proto, aby mohlo dojít k mezinárodnímu osvojení, je důležité obvyklé bydliště žadatele. Takovým bydlištěm se chápe země, ve které žadatel bydlí, pracuje, kde má zázemí. Není tak důležitá státní příslušnost žadatele (Haags Adoptieverdrag 1993). V České republice má mezinárodní osvojení na starost Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, který sídlí v Brně (Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí 2016).

2.2.1 Průběh osvojení

Průběh osvojení popisuje zákon 359/1999 Sb. Hlava IV. Zájemci, kteří se chtějí stát osvojitelem nebo si osvojit dítě z ciziny, musí odevzdat na obecní úřad s rozšířenou působností žádost. Tato žádost musí obsahovat informace o žadateli, dále je potřeba doklad o státní příslušnosti, o zdravotním stavu, o ekonomických poměrech a opis z rejstříku trestů. Poté, co dojde k podání žádosti, dochází k sociálnímu šetření. Sociální pracovnice prověřuje životní podmínky žadatele a zvažuje, zda tyto podmínky budou vhodné také pro dítě. Pokud sociální pracovnice získá všechny potřebné informace, předává žadatelův spis o osvojení krajskému úřadu. Následně žadatelé projdou psychologickým posouzením a také přípravnými kurzy. Pokud jsou žadatelé doporučeni pro osvojení, může soud umístit dítě do jejich péče (Konečná 2003, s., 89, 90).

2.3 Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Podle nového občanského zákoníku se ke svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby přistupuje, pokud ani jeden z rodičů nemůže o své dítě dostatečně pečovat. O tom, zda péči o dítě převezme jiná osoba, rozhoduje vždy soud. Svěření dítěte do výchovy jiné osoby nespadá pod pěstounskou péči ani předpěstounskou péči. Člověk, který bude o dítě pečovat, musí mít trvalé bydliště v České republice a poskytovat záruky řádné péče. Z těchto důvodů upřednostňuje soud

tuto péči před ústavní výchovou. Soud také zkoumá, zda není možné umístit dítě nejdříve do péče k příbuzným. V takovém případě jim dává soud přednost před jinou osobou (Zákon č. 89/2012 Sb., §953-957). Pečující osoba má vždy soudem stanovené povinnosti a rozsah práv, které má vůči dítěti. Jedná se především o péči o dítě a o zastupování dítěte v běžných záležitostech. Vyživovací povinnost však zůstává rodičům dítěte (Vyskočil 2014, s. 9, 10).

Pěstounská péče patří mezi další formy péče. Tomuto tématu bude věnována celá následující kapitola.

3 Pěstounská péče

Legislativně je pěstounská péče ukotvena jak na mezinárodní úrovni, tak na úrovni českého státu. Na mezinárodní úrovni vycházíme především z Úmluvy o právech dítěte. V této úmluvě je uvedeno, že stát je povinen chránit děti bez rodiny a zajistit jim náhradní rodinu, která bude vhodná s ohledem ke kulturnímu zázemí dítěte (Úmluva o právech dítěte zákon 104/1999).

V České republice je pak pěstounská péče upravena v legislativě zákony:

- Č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné výchovy, kterou stát hmotně podporuje. V České republice je pěstounská péče vnímána jako dlouhodobé a stabilní opatření, které končí v 18 letech dítěte (Sobotková, Očenášková 2014, s. 11).

Od roku 2014 je pěstounská péče charakterizována v novém občanském zákoníku v §962. Pěstounem je ta osoba, která skýtá záruky řádné péče, má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do pěstounské péče. O tom, zda dítě bude nebo nebude svěřeno do pěstounské péče, rozhoduje soud. Na základě rozhodnutí soudu je pak dítě předáno do nové rodiny, novým rodičům. Tito rodiče ale nemají na rozdíl od osvojení k dítěti stejná práva jako biologičtí rodiče. Biologickým rodičům zůstává vyživovací povinnost ke svým dětem. Dále mají možnost kontaktu se svými dětmi, ale i možnost zažádat o navrácení dítěte do své péče. Povinnosti, které mají pěstouni k dětem, přesně vymezí soud při rozhodování o svěřením do pěstounské péče. V pěstounských rodinách zůstává dětem jejich příjmení, které mají po biologických rodičích. Na rozdíl od osvojení je doba výkonu pěstounské péče pevně daná.

Pěstounská péče končí ve chvíli, kdy dítě, které je do pěstounské péče svěřeno, dosáhne osmnácti let věku. V tu chvíli končí pěstounům povinnost o dítě se dále starat. Velkou otázkou, na kterou upozorňují odborníci, je, jak zajistit budoucí život dětí po dovršení osmnácti let věku. Děti jsou sice plnoleté, ale nejsou schopné společenské samostatnosti. Další možnost, jak ukončit pěstounskou péči, je rozhodnutí soudu. Pokud soud shledá závažné důvody, proč nelze dále nechat dítě v pěstounské péči, může pěstounskou péči ukončit (Matějček, aj. 2002, s. 16, 17). Těmito

důvody mohou být, podle NOZ §969, situace, kdy dojde k podstatné změně poměrů nebo dojde k neshodám mezi pěstounem a rodiči dítěte v podstatných záležitostech týkajících se dítěte. Rodič nebo pěstoun může oslovit soud s návrhem na změnu práv nebo zrušení pěstounské péče.

Matějček ve své knize *Co děti nejvíce potřebují* (2008, s. 15) upozorňuje na fakt, že pro psychický vývoj dítěte není důležité, kdo jej porodil, tedy kdo je jeho biologický rodič, ale tzv. psychologický rodič. Psychologický rodič je ten, který dětem může od narození nabídnout pocit jistoty a bezpečí. V případě, že se o dítě nemohou postarat biologičtí rodiče, nastupují pěstouni, kteří dětem mohou od narození nabídnout ten pocit jistoty a bezpečí, který je pro utváření budoucího života dítěte nejdůležitější.

Děti, které jsou určeny - popřípadě dány - do pěstounské péče, jsou často poznamenány těžkostmi a absencí nebo nedostatkem lásky v raném dětství. Tyto děti většinou žily v nestabilním prostředí, nejsou zvyklé na rodinný život. Nedůvěřují dospělým lidem na základě svých zkušeností. Díky těmto zkušenostem se pak uchylují k obrannému chování, kterému říkáme problémové chování. Pod problémovým chováním se skrývá často agrese, nerespektování autority, lži. Děti také často neumějí zhodnotit dopad svého jednání (Hindle, Shulman 2008).

Děti, které přicházejí do ústavní péče a jsou umísťovány do pěstounské péče, mohou mít speciální potřeby a trpět například mentálními, psychickými či zdravotními problémy. Tyto děti potřebují speciální vzdělávací a výchovný přístup, který jim jejich biologičtí rodiče nechtěli nebo nemohli dát. U starších dětí je často problémem zkušenost s bezpečným rodinným zázemím, které potřebují zažít, aby se ho mohly naučit přenést do svého života. Tyto děti mají, z důvodu vyššího věku, problémy s osvojením. Proto jsou častěji umísťované do pěstounské péče. Problém osvojení mají také děti z etnických menšin, popřípadě sourozenci, u kterých je dbáno na udržení sourozeneckých vztahů a u kterých je problém najít takovou rodinu, která by si osvojila sourozence společně (Amalthea 2010, s. 7).

3.1 Posouzení a příprava žadatelů o pěstounskou péči

Přípravu žadatelů lze rozdělit na úvodní fázi zprostředkování, dále na posouzení zdravotního stavu žadatelů, psychologické vyšetření a na samotnou přípravu zájemců (Pazlarová 2016).

Úvodní fáze začíná kontaktem mezi žadatelem a obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Na úřadě se žadatelé setkají s pracovníky, kteří mají na starost náhradní rodinnou péči. Pracovník by měl žadateli pomoci s žádostí a potřebnými podklady. Žadatel do žádosti uvede své jméno, příjmení, trvalé bydliště. Dále přiloží doklad o státním občanství, výpis z rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu a údaje o ekonomických a sociálních poměrech. Žadatel také podepisuje souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování a že také může kdykoli zjišťovat, zda nedošlo ke změně skutečností ohledně žadatele. Poslední souhlas pak žadatel dává s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny (Žádost o pěstounskou péči 2014).

Proces zdravotního posouzení se zaměřuje na zdravotní stav žadatele nebo žadatelky, konkrétně na stránku tělesnou, duševní a smyslovou. Cílem zdravotního posouzení je zjistit, zda něco nebrání dlouhodobé, soustavné a řádné péči o dítě, které žadatel dostane do péče. Posudkoví lékaři se snaží důkladným prošetřením předejít tomu, aby dlouholetá péče o dítě vedla ke zhoršení existujícího zdravotního stavu. Posudkoví lékaři vycházejí z lékařských zpráv praktických lékařů a odborných lékařů. Lékařské zprávy žadatelů by neměly být starší šesti měsíců (MPSV, Doporučený postup pro posudkové lékaře a posuzující krajské lékaře 2013).

Psychologické vyšetření se u žadatelů zaměřuje na dvě otázky: Zaprvé do jaké míry jsou žadatelé způsobilí pro určitou formu náhradní rodinné péče? V rámci této otázky se zkoumá především osobnostní charakteristika, psychický stav, stabilita partnerského vztahu, kvalita rodinného prostředí a také to, jaké má žadatel výchovné zkušenosti a schopnosti. Druhou otázkou, kterou se vyšetření zabývá, je otázka míry připravenosti žadatelů k převzetí dítěte do péče, a to z hlediska vědomostí a výchovných předpokladů. Posuzují se především představy, nároky a požadavky, které má žadatel na dítě, dále otevřenost žadatele vůči odlišnostem od představ, které žadatel na děti má, a motivace k podání samotné žádosti o svěřeni dítěte do péče. Při psychologickém vyšetření se přihlíží k materiálním podmínkám a zdravotnímu stavu žadatele. V rámci psychologického vyšetření se využívá spisová dokumentace žadatelů, která je důkladně prostudována. Rozhovory s žadateli jsou uskutečněny jak individuálně, tak i v páru, přičemž jsou použity různé diagnostické techniky. Na základě zjištěných skutečností pak psycholog sepíše výstup psychologického vyšetření a závěrečnou zprávu (MPSV, Metodické doporučení č. 8/2009).

3.1.1 Konkrétní kroky přípravy žadatelů

Příprava zájemců o přijetí dítěte do pěstounské péče je určena zákonem 359/1999, a to u žadatelů o pěstounskou péči na 48 hodin a u žadatelů do pěstounské péče na přechodnou dobu 72 hodin. Příprava žadatelů může mít vliv na jejich představy, které se mohou během přípravy potvrdit nebo naopak. Na základě toho je ještě možné ovlivnit, kdo se stane nebo nestane žadatelem.

Cílem přípravy je předat žadatelům dostatečné množství odborných informací o specifických náhradní rodinné péče. Dále dává žadatelům možnost utvořit si představu o budoucím životě s nevlastním dítětem. Posledním hlediskem je získání informací o samotných žadatelích, jejich prožívání, chování a vztahu k možnému přijetí dítěte. Přípravu vede multidisciplinární tým odborníků, kteří mají praxi v náhradní rodinné péči. Přípravu je doporučeno realizovat maximálně v počtu 20 osob. Během přípravy se pracuje s žadatelovou širší rodinou, které se přijetí dítěte také týká. Součástí je pak práce ve skupině, ale také práce individuální. Přípravy se účastní také již fungující pěstouni, kteří předávají své zkušenosti a poznatky pěstounům budoucím.

Samotná příprava je rozdělena do dvou setkání, která trvají vždy jeden den. Při prvním setkání je hlavním tématem seznámení se, přiblížení cíle a struktury příprav žadatelů a vysvětlení procesu zprostředkování. Témata, na která se zaměřuje druhé setkání, jsou formy náhradní rodinné péče, psychologie dítěte v NRP, specifika péče o dítě v NRP, právní aspekty a současný stav náhradní rodinné péče v kraji. Součástí druhého setkání je také interaktivní část, při které mohou žadatelé vyjádřit své obavy, očekávání a motivaci k žádosti o pěstounskou péči. Z těchto setkání je vytvořena zpráva, kterou vypracovává odpovědný pracovník dané organizace. Tato zpráva slouží jako podklad pro posouzení vhodnosti daného žadatele (MPSV, Metodické doporučení č. 7/2009).

3.1.2 Průběžné vzdělávání pěstounů

Po odborné jednorázové přípravě, kterou jsou povinni podle §19 zákona 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí absolvovat dlouhodobí pěstouni v rozsahu 48hodin a pěstouni na přechodnou dobu v rozsahu 72 hodin, dochází k průběžnému vzdělávání. Toto vzdělávání na rozdíl od odborné přípravy, kterou zajišťuje krajský úřad, pořádá a zprostředkovává doprovázející organizace. Povinnost pěstouna průběžně se vzdělávat vyplývá z§47a odst. 2 písm. d)

zákonu o sociálně-právní ochraně dětí: „*právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti*“. Toto právo se prolíná s povinností pěstounů „*zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích*“ danou §47 písmena f) v zákoně č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí. Tato povinnost se vztahuje na oba pěstouny, pokud je dítě svěřeno do péče obou pěstounů.

Samotné průběžné vzdělávání, spolu s nastavením a provedením některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, je dáno ministerstvem práce a sociálních věcí podle §58b odst. 2 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb., (dále jen „zákon“). Vzděláváním se zabývá §5 vyhlášky. Dále je popsán vzdělávací plán, který je vytvořen mezi doprovázející organizací a pěstounem a naplňuje kritérium 10d standardů kvality sociálně-právní ochrany. Průběžné vzdělávání je zaměřeno především na potřeby dítěte, konkrétně na:

- získávání nových schopností s informací v oblasti péče o dítě,
- získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí (dětí se zdravotním postižením, děti jiného etnika, děti, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání, sourozenecké skupiny),
- poskytování péče při zvládnutí krizových situací nebo při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte,
- přechod do náhradní rodiny,
- návrat dítěte do biologické rodiny,
- přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.

Pěstoun může vzdělání získat na kurzech nebo formou e-learningu popřípadě samostudiem. Kontrolním orgánem nad průběžným vzděláváním je doprovázející organizace, která zaznamenává pěstounovu účast na vzdělání a popřípadě doloží osvědčení o absolvovaných kurzech. V současné době není v sociální oblasti systém akreditací, který by akreditoval vzdělávací akce pro pěstouny (Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin 2015, s. 16 -17).

3.1.2.1 Proces zprostředkování a prověřování zájemců o pěstounskou péči

Zprostředkováním pěstounské péče se zabývá v legislativě České republiky zákon č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, především §19-23. Dále lze čerpat z metodického doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí 7/2009 a 8/2009.

Samotný proces zprostředkování se podle Pazlerové (2016) skládá ze čtyř částí. První fáze se zaměřuje na vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit náhradní rodinnou péči, a to formou pěstounské péče nebo formou osvojení těchto dětí, což popisuje zákon č. 359/1999 §2 odstavec 2. Druhou fází je vyhledávání vhodných fyzických osob, které by se mohly stát osvojitelem nebo pěstounem. Třetí fáze je odborná příprava vhodných fyzických osob, aby se mohly stát osvojitelem nebo pěstounem a přijmout dítě do rodiny. Čtvrtá fáze zahrnuje výběr určité fyzické osoby, která se stane pěstounem nebo osvojitelem, a konkrétního dítěte, pro které by byla daná osoba vhodná. Posledním krokem je pak osobní seznámení dítěte s touto osobou.

Zákon sám definuje, kdo se může na zprostředkování náhradní rodinné péče podílet. Jsou to obecní úřady, obce s rozšířenou působností, dále krajské úřady a úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Zprostředkováním pěstounské péče se ale v České republice zabývá pouze krajský úřad podle §20 odstavec 2a. Ke zprostředkování pěstounské péče může dojít, pouze pokud fyzická osoba podá žádost, na základě které chce přijmout dítě. Je možné, že se zprostředkování neprovede, a to pouze v případech určených §24b zákona č. 359/1999, pokud žadatel o přerušeni požádá nebo pokud o dítě do pěstounské péče zažádá příbuzný dítěte anebo osoba, která je blízká rodině dítěte. V takovýchto případech podá žadatel žádost rovnou na soud a nedochází tak ke zprostředkování.

3.2 Druhy pěstounské péče

3.2.1 Předpěstounská péče

Předpěstounskou péčí je péče, která může předcházet samotné pěstounské péči. Využívá se v případech, kdy je dítě umístěno v ústavu nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči, popřípadě v péči na přechodnou dobu. Soud může v takovém případě rozhodnout o umístění dítěte do péče osoby, která se chce stát pěstounem a vzít si dítě do své péče po dobu, než soud rozhodne o samotné pěstounské péči. Avšak doba pro předpěstounskou péči může být maximálně tři měsíce

před zahájením řízení o pěstounské péči samotné. Pokud je doba delší, předpěstounská péče se ruší (MPSV 2013).

3.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Profesionální pěstounská péče, což je synonymum pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, je nejnovějším pojmem v novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V této novele se objevila již v roce 2006. V platnost s přesným vymezením vstoupila v roce 2013 v zákoně číslo 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí §27a, odst. 7. Profesionální pěstounská péče je krátkodobou formou pěstounské péče pro děti, které nemohou z nějakého důvodu být ve své biologické rodině. Předlohou pro pěstounskou péči na přechodnou dobu byl britský model profesionální pěstounské péče (Sobotková, Očenášková 2014, s. 28). Pěstouni na přechodnou dobu mají stejně jako pěstouni nárok na dávku pěstounské péče. Výše odměny je 20 000 Kč měsíčně, a to již od rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence. Pokud mají pěstouni dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby, a to ve stupni závislosti II, III a IV, náleží pěstounovi odměna 24 000 Kč (PPPD, Metodika MPSV k PPPD).

3.2.2.1 Umístění dítěte do přechodné pěstounské péče

O tom, zda bude dítě umístěno do přechodné péče, rozhoduje soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte až po důkladném a pečlivém vyhodnocení situace dítěte. Soud umísťuje do pěstounské péče na přechodnou dobu děti, které nemohou z vážných důvodů dále zůstat ve své biologické rodině. V tomto případě vychází soud z předpokladu, že si biologická rodina bude schopna za pomoci odborníků vyřešit svou situaci, pro kterou byly děti odebrány, a děti se budou moci vrátit zpět do biologické rodiny.

Dalším důvodem, pro který může být dítě svěřeno do přechodné pěstounské péče, je dlouhodobá hospitalizace rodičů v nemocnici nebo po dobu, po jejímž uplynutí dá souhlas rodič s osvojením. U novorozenců je to šest týdnů po narození dítěte. Pokud ale rodič o své dítě neprojevuje žádný opravdový zájem, umístí soud dítě do přechodné pěstounské péče po dobu, než soud pravomocně rozhodne o tom, že rodiče se o své dítě nezajímají a není tak potřeba jejich

souhlas pro osvojení dítěte (MPSV, 2009, s. 1). Soud má povinnost každé tři měsíce přezkoumat důvody, pro které dítě umístil do péče přechodným pěstounům a zjistit tak, zda důvody stále trvají, nebo již pominuly. Doba, po kterou může být dítě v péči profesionálního pěstouna, je stanovena na jeden rok. Může se také stát, že do rodiny jsou postupně přidáni i další sourozenci. Pak se lhůta počítá od posledního přijatého dítěte (Sobotková, Očenášková 2014, s. 29).

3.2.2.2 Profesionální pěstouni

Lidé, kteří se chtějí stát profesionálními pěstouny, prochází stejně jako pěstouni dlouhodobí přípravou. Tato jejich příprava má rozsah 70 hodin. Příprava probíhá v malých skupinkách po deseti lidech. Příprava pěstounů se zabývá tématy, jako je smysl pěstounské péče a její význam pro děti i pro biologickou rodinu. Příprava je zaměřena na důležitost komunikace mezi pěstouny a biologickou rodinou, dále na psychologické hledisko – jak pracovat s dítětem, jak reagovat na otázky dítěte, ale také na to, aby profesionální pěstouni uměli pracovat a vychovávat děti, které mají nějaké specifické potřeby. Pracuje se také na psychice a emocích samotných pěstounů, kteří prožívají náročné situace, například při převzetí nebo odchodu dítěte (MPSV, Metodické doporučení č. 6/2009).

Děti, které přicházejí do přechodné pěstounské péče, mají za sebou většinou mnoho traumat, a proto je důležité stanovit adekvátní kritéria pro výběr budoucích profesionálních pěstounů. Pěstoun by měl nabídnout přicházejícímu dítěti lásku a bezpečné prostředí. Z tohoto důvodu se posuzuje rodinná situace pěstouna, jako například jeho stabilní manželství nebo partnerský vztah, který trvá alespoň pět let. Dalším kritériem je životní zabezpečení a bydlení. Zde je prozkoumávána otázka zaměstnání, socio-ekonomická situace pěstouna a jeho bydlení. Prověřování pěstouna se také týká jeho zdravotního stavu, osobnostního charakteru a podpory, kterou pěstoun získává od své rodiny a příbuzných.

Než dojde k umístění dítěte do přechodné pěstounské péče, je potřeba dítěti, pokud to jde vzhledem k jeho věku, vysvětlit důvody a situaci, ve které se nachází. Vysvětlit mu tedy, kdo je pěstoun a jak bude probíhat jeho kontakt s biologickou rodinou. Je potřeba s dítětem pracovat a mluvit tak, aby byl přechod k profesionálním pěstounům pro dítě co nejméně zatěžující (MPSV, Metodická informace č. j. 2013/17506-21).

3.2.3 Příbuzenská pěstounská péče

Dle občanského zákona §954 přihlíží soud při určení, kdo se postará o osobní péči dítěte, také k tomu, zda se o dítě může postarat osoba příbuzná nebo osoba blízká. Vzhledem k tomuto paragrafu lze hovořit o pěstounské péči příbuzenské. Za osobu příbuznou se považuje, dle §22 občanského zákona, osoba v rovině přímé, tedy rodič, prarodič, praprarodič, sourozenec a další příbuzní, jako je teta, strýc, bratranec atd. Stejně jako u dlouhodobé pěstounské péče je zachována vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti. Pěstoun zastupuje dítě jen v běžných záležitostech a o podstatných záležitostech rozhoduje rodič. I v příbuzenské pěstounské péči musí dojít k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, čímž má pěstoun také nárok na dávky pěstounské péče.

Pokud chce příbuzný svěřit dítě do péče, musí podat návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče k soudu. U příbuzenské pěstounské péče neposuzuje jejich předpoklady krajský úřad, jak je tomu u dlouhodobé pěstounské péče, ale přímo soud. Soud zjišťuje, zda pečující osoba skýtá záruky řádné péče, má trvalé bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do péče. Soud vždy situaci pěstouna prošetřuje a jedná v nejlepším zájmu dítěte. K posouzení si může vyžádat informace o finančních a sociálních poměrech příbuzných a o jejich zdravotním stavu.

Do péče příbuzenské se děti často dostávají také tzv. předběžným opatřením. Návrh na předběžné opatření dává OSPOD na soud v případě, kdy je nutné dítě co nejrychleji dát do vhodnějšího výchovného prostředí. V takovémto případě rozhoduje soud do 24 hodin od podání návrhu. Předtím, než příbuzní přijmou dítě do pěstounské péče, může proběhnout případová konference (Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte, Valika 2014). Na této konferenci se sejdou všichni odborníci na rodinné vztahy a rodina samotná. Cílem je nalézt optimální řešení pro rodinu a vytvořit podpůrnou síť pro budoucí převzetí dítěte do příbuzenské pěstounské péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2011).

Pro doplnění poslouží přehled počtu dětí umístěných do pěstounské péče, uvedený v časopise Psychologie 2016.

Počet dětí svěřených do PP a počty pěstounů v letech 2006-2015(MPSV, nedat.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet dětí svěřených do PP vdaném roce	889	1105	1403	1568	1491	1507	1622	2191	2218	1941
Počet dětí v PP k31.12.	4884	5174	5727	6722	7021	7463	7561	8606	9771	10380
Počet pěstounů	4845	4927	5790	6313	8504	9307	10188	11417	10244	10467
Pěstouni –prarodiče	2250	2391	2913	3290	4275	4722	4922	5640	5817	6026
Pěstouni – jiní příbuzní	800	914	1009	1063	1436	1511	1630	1796	1619	1633
Pěstouni –cizí	1761	1688	1935	2068	2909	3083	3492	3822	2755	2805

3.3Dávky pěstounské péče

Stát podporuje pěstounskou péči, a to i finančně ve formě dávek pěstounské péče (Hledáme rodiče 2013). Dávky pěstounské péče jsou popsány v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Pro rozlišení toho, kdo má na dávky nárok, je potřeba ujasnit si, kdo je podle výkladu zákona osoba pečující a osoba v evidenci. Osobou pečující se chápe fyzická osoba, která je odpovědná za výchovu dítěte. Za takovou osobou se považuje ta:

- *kteřá je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu),*
- *kteřá byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,*
- *kteřé je dítě před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dočasně svěřeno do péče osoby, kteřá má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče (tj. osoba, kteřá má dítě v tzv. předpěstounské péči),*
- *kteřá je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje,*
- *kteřá má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2013, s. 2).*

Další osobou, která má nárok na dávky pěstounské péče, je osoba v evidenci. Tato osoba je vedená v evidenci osob, které budou moci vykonávat pěstounskou péči nebo pěstounskou péči na přechodnou dobu. Mezi dávky pěstounské péče patří:

- odměna pěstouna
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- příspěvek při převzetí dítěte
- příspěvek na pořízení motorového vozidla
- příspěvek při ukončení pěstounské péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2013, s. 2,3)

Odměna pěstouna

Tato dávka je ve společnosti vnímána jako uznání člověka, který pečuje o cizí děti, a to v pěstounské péči nebo v pěstounské péči na přechodnou dobu. Pro odměnu pěstouna je rozhodující, zda jde o osobu pečující nebo o osobu v evidenci, popřípadě o příbuzenskou pěstounskou péči prarodiče či praprarodiče. Dalším hlediskem je počet dětí, které jsou v péči (Vančáková 2013).

Pokud pěstoun vychovává jedno dítě, má nárok na 8 000 Kč měsíčně, u dvou dětí je příspěvek 12 000 Kč. U tří a čtyř dětí se příspěvek navyšuje na 20 000 Kč a 24 000 Kč. Pokud se ale pěstouni starají o dítě, které je závislé na péči jiné osoby v rozsahu druhého, třetího a čtvrtého stupně, pobírá pěstoun u jednoho dítěte 20 000 Kč, u dvou dětí s touto závislostí 24 000 Kč, u tří 32 000 Kč a za každé další dítě jsou státem přidány 4 000 Kč. U osob v evidenci, tedy u pěstounů na přechodnou dobu, je odměna pěstouna rozdělena do dvou úseků. Prvním je doba, kdy je pěstoun zařazen do evidence a čeká na přijetí dítěte. V této době je odměna pěstouna stanovena na 20 000 Kč měsíčně. Druhý úsek je ten, kdy má pěstoun na přechodnou dobu dítě již v péči. Odměna je pak 20 000 Kč u jednoho, ale i u více dětí. Pokud se pěstoun stará o dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby, a to ve druhém, třetím a čtvrtém stupni, příspěvek činí 24 000 Kč (Hledáme rodiče 2013).

Pokud je pečující osobou prarodič nebo praprarodič a stará-li se o jedno nebo dvě děti, které nejsou závislé na péči jiné fyzické osoby ve druhém, třetím nebo čtvrtém stupni, není odměna pěstouna automatická. U těchto pečujících osob a jejich rodin jsou zkoumány jejich sociální a majetkové poměry a přihlíží se i ke zdravotnímu stavu dítěte. Toto prozkoumává příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, který rozhoduje, zda se jedná o případ vhodný zvláštního zřetele a tedy uznání odměny pěstouna. Odměna pěstouna však vždy náleží prarodičům nebo praprarodičům, kteří mají do své péče svěřené 3 a více dětí nebo alespoň jedno dítě závislé na péči jiné fyzické osoby ve druhém, třetím nebo čtvrtém stupni.

Je také možné, že jsou v manželství oba z manželů pěstouny nebo osoby v evidenci. V takovém případě pobírá příspěvek pouze jeden z manželů. Který z manželů to bude, si určí manželé dohodou. Pokud se manželé nedohodnou, rozhodne o odměně pěstouna příslušný úřad práce České republiky. Jedinou výjimkou, kdy by mohli dostat oba manželé odměnu pěstouna, je případ, že spolu manželé nejméně tři měsíce nežijí, ale i v tomto případě rozhoduje o odměně úřad práce ČR. Odměna pěstouna je považována za příjem ze závislé činnosti. Podléhá tak dani z příjmu a odvádí se z ní zdravotní a sociální pojištění (MPSV 2014).

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tato dávka patří dítěti, které je nezaopatřené a je svěřeno do pěstounské péče. Tedy je v péči pečující osoby nebo osoby v evidenci. Dítě má na tento příspěvek nárok do své zletilosti, ale nejdéle do 26 let svého věku, pokud žije v domácnosti s osobou, která byla jeho osobou pečující ve chvíli, kdy dosáhl zletilosti. Pokud by zletilé dítě žilo ve své zletilosti u osoby v evidenci, pak nárok na příspěvek nemá. Ve své zletilosti si pak o příspěvek pro sebe žádá samo dítě. Výše příspěvku záleží na věku a zdravotním stavu dítěte. Příspěvek se dále vypočítává jako 2,3násobek životního minima. Pokud je dítě zdravotně postižené, a je tedy závislé na pomoci jiné osoby, násobí se koeficient životního minima ještě 2,35 u dítěte, které má závislost prvního stupně. U druhého stupně je koeficient 2,90, u závislosti třetího a čtvrtého stupně je počítáno s koeficientem 3,10 (MPSV 2012). Příspěvek u zdravého dítěte do šesti let tedy činí 4 500 Kč, od šesti do dvanácti let 5 550 Kč a od dvanácti let do osmnácti let u 6 350 Kč. Příspěvek ve výši 6 600 Kč je určený od zletilosti dítěte do 26let jeho věku. Na příspěvek na úhradu potřeb dítěte nemá nárok dítě, které pobírá sirotčí nebo invalidní důchod, pokud je vyšší nebo stejný jako příspěvek na úhradu dítěte, na který by dítě jinak mělo nárok (Zákon č. 359/1999 Sb., §47 písm. f).

Příspěvek při převzetí dítěte

U příspěvku při převzetí dítěte hovoříme o jednorázovém příspěvku. Na tento příspěvek má nárok pouze pečující osoba při převzetí dítěte do péče. Výše příspěvku se odvíjí od stáří dítěte, které jde do pěstounské péče. U dítěte do šesti let věku činní příspěvek 8 000 Kč. U staršího dítěte od šesti do dvanácti let věku je příspěvek 9 000 Kč. Nejvyšší příspěvek je u dětí od dvanácti do osmnácti let, a to ve výši 10 000 Kč (Dobrá rodina 2015).

Příspěvek na pořízení motorového vozidla

Na tento příspěvek má nárok pouze osoba pečující, a to pouze pokud má v péči nejméně tři děti. Druhou možností, kdy má osoba pečující nárok na příspěvek je, pokud má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o tři děti, mezi které mohou patřit také zletilé nezaopatřené děti. Výše příspěvku je 70 % z pořizovací ceny motorového vozidla nebo 70 % z částky, kterou osoba pečující dala za opravu motorového vozidla, nejvýše však 100 000 Kč. Tyto příspěvky mohou dosahovat za 10 kalendářních měsíců maximálně 200 000 Kč (Centrum pro dítě a rodinu Valika).

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Tento jednorázový příspěvek náleží fyzické osobě, která dosáhla zletilosti a které bylo ukončeno vyplacení příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Pro vyplacení není důležité, zda osoba byla v péči osoby pečující nebo v péči osoby v evidenci. Výše příspěvku dosahuje 25 000 Kč (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2015).

4 Novela zákona

Na potřebu změny zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1992 odborníci upozorňovali již dlouhodobě. Především na problémy, které s náhradní rodinnou péčí úzce souvisí. Mgr. Anna Šabatová již v roce 2003 poukázala na mnohé problémy, které se vyskytují v náhradní rodinné péči.

První problém spatřuje v absenci preventivních služeb, které by umožnily pomoc rodinám, u kterých vyrůstají ohrožené děti nebo které se dostaly do situace, která ohrožuje řádný vývoj dítěte. Taková rodina má možnost obrátit se pouze na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte. Ta jsou ale podle zkušeností Šabatové přetížena. Další problém spatřuje v nedostatečné legislativě, která nedokáže pružně reagovat na situaci a potřeby ohroženého dítěte.

Jako další problém uvádí podceňování významu biologické rodiny, která je nedostatečně podporována a často úmyslně přehlížena. Šabatová (2003) upozorňuje na nezastupitelnou hodnotu biologických rodičů. I když děti vyrůstají v pěstounské péči, vztah s biologickou rodinou utváří vlastní identitu dítěte. Na tento problém poukazuje také PhDr. Ivana Šimková, která zdůrazňuje potřebu dítěte znát své kořeny a svou rodinu. Jako důvod uvádí imaginární představy dětí o svých rodičích, které mají pozitivní i negativní podobu. Pokud se dítěti podaří myslet na své rodiče alespoň trochu pozitivně, může se z něj stát dospělý jedinec, který bude schopen pracovat, milovat a především neopakovat osud svých rodičů.

Další nedostatek spatřují odborníci v chybějící nabídce odborných služeb pro rodinu, která přijala dítě do náhradní rodinné péče (Rotreklová 2005, s. 47). Na tento problém upozorňuje také pěstounka: *„My pěstouni nejsme vycvičeni a profesionálně připraveni na to, abychom přijali dítě, nikoli si jej přivlastnili. Nejsme ve skutečnosti připraveni na fakt, že si bereme dítě za účasti rodičů a že to často může znamenat, že si tito rodiče upraví poměry tak, aby děti měly žít především s nimi, a na to nepřipravujeme ani děti, které přijímáme.“* (Salamonová 2003, s. 63)

4.1 Změny po novele zákona

V návaznosti na výše uvedené výtky, ale také na celkový trend v náhradní rodinné péči, kdy se preferuje pomoc biologickým rodinám ve snaze změnit rodinné poměry a zachovat děti v péči

biologické rodiny a také pomoc pěstounským rodinám, došlo k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí 2013 k některým změnám (Rotreklová 2006, s. 6).

Novela zákona klade důraz na poskytnutí pomoci rodinám a rozšiřuje kompetence OSPOD, obecního úřadu podle zákona č. 359/1999 Sb., §12:

- 1) *Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče*
 - a) *nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,*
 - b) *nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,*
 - c) *nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.*
- 2) *Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytnout rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy (§28), nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§42), spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, krajskými pobočkami Úřadu práce a dalšími státními a jinými orgány a za tím účelem také zprostředkuje rodiči odbornou poradenskou pomoc.*

V novele zákona je také kladen důraz na odborné posouzení a přípravu pro zprostředkování osvojení nebo pěstounskou péči. Posouzení se týká dítěte a žadatele o osvojení nebo o pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu. Dále je posuzována schopnost žijících dětí v domácnosti žadatele přijmout nové dítě do rodiny (Zákon č. 359/1999 Sb., §27). Dostatečnou odbornou přípravu na přijetí dítěte do rodiny má na starosti krajský úřad, který podle §11 zajišťuje poradenskou činnost pro osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem či pěstounem na přechodnou dobu. Krajský úřad také zprostředkovává přípravu pro budoucí osvojitele a pěstouny v rozsahu 48 hodin a přípravu na pěstounskou péči na přechodnou dobu v rozsahu 72 hodin. Pokud jsou v rodinách budoucích pěstounů děti, pracuje se také s dětmi, aby i ony byly připravené na přijetí nového dítěte do rodiny.

V návaznosti na výše zmíněné a také na základě účinnosti nového občanského zákoníku 2014, který uvádí v §959: „*O pěstounské péči může soud rozhodnout na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče. Soud návrhu vyhoví, pokud je to v souladu se zájmy dítěte.*“ (Zákon č.89/2012 Sb., §959), musí pěstouni nejen řádně pečovat o dítě, které mají v pěstounské péči, ale také udržovat a prohlubovat vztah dítěte s jeho biologickými rodiči. Pěstoun se tak dostává do náročné situace, kdy musí dítě zastupovat v běžných záležitostech, ale k důležitým rozhodnutím musí mít souhlas biologických rodičů. Jednání a udržování vztahu dítěte s jeho biologickou rodinou je pro pěstouna velmi náročné. Proto s novelou 2013 o sociálně-právní ochraně dětí přichází odborná pomoc pro pěstouny ve formě doprovázejících organizací. Stát si uvědomil, že pouze finanční podpora a podpora pouze v odborné přípravě osob stát se pěstouny je skutečně nedostačující (Nadační fond J&T 2014, s. 4). Novela zákona dále nastavuje standardy kvality práce. Na základě těchto standardů je nastaven rámec činností pro všechny zúčastněné subjekty v systému náhradní rodinné péče. Tyto standardy jsou kritéria, která svým prostřednictvím určují úroveň kvality služeb, které poskytuje orgán SPO při poskytování sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k rodičům, dětem a jiným osobám, které jsou odpovědné za výchovu (Středisko náhradní rodinné péče 2012).

4.2 Dohody o výkonu pěstounské péče

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013 přinesla nový dokument s názvem Dohody o výkonu pěstounské péče. Tyto dohody zajišťují osobám pečujícím (pěstounská péče), ale také osobám v evidenci (pěstounská péče na přechodnou dobu) koncept podpůrných opatření. Opatření propojují povinnosti, které jsou pro pěstouny nastavené občanským zákoníkem a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Základem těchto opatření vyplývajících ze zákona je tzv. zájem dítěte, které je umístěno v pěstounské péči (Nadační fond J&T 2015, s. 4).

Tuto dohodu uzavírají osoby pečující nebo osoby v evidenci podle §47a odst. 2 o zákoně sociálně-právní ochrany dětí s obecním úřadem, obecním úřadem s rozšířenou působností, krajským úřadem anebo pověřenou osobou. Pověřené osoby mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče a vykonávat s tím spojená práva a povinnosti na základě pověření o výkonu takové činnosti, které vydává krajský úřad (Zákon č. 359/1999 Sb., §48). Touto dohodou se upravují práva

a povinnosti, které jsou stanovené v zákoně č. 359/1999 Sb. §47a. Osoby pečující mají možnost do třiceti dnů od nabytí právní moci uzavřít dohody s výše uvedenými institucemi. Pokud by osoba pečující nebo osoba v evidenci neuzavřela dohodu s obecním úřadem, obecním úřadem s rozšířenou působností, krajským úřadem anebo pověřenou osobou, upraví podrobnosti o výkonu práv a povinností obecní úřad. O sepsání dohody musí být obecní úřad informován a opis dohody mu musí být zaslán (Zákon č. 359/1999 Sb., §47b).

4.2.1 Doprovázející organizace

Doprovázející organizace vznikají na základě pověření. Toto pověření vydává dle zákona 359/1999 sb. §49 krajský úřad. Proto, aby organizace získala pověření, musí podat písemnou žádost, prokázat odbornou způsobilost spolu s bezúhonností u všech zaměstnanců, kteří budou sociálně-právní ochranu poskytovat. Dále je podmínkou získání pověření doložit zajištění potřebných hygienických podmínek pro výkon sociálně-právní ochrany a prokázat nabyté vlastnické nebo užívací právo k prostorám a objektům, v nichž bude organizace působit. Žadatel také musí prokázat potřebné materiální a technické podmínky pro poskytování sociálně-právní ochrany. Podkladem žádosti je také předložení výročních zpráv o činnosti a hospodaření organizace. Pokud žadatel splní všechny požadavky určené zákonem 359/1999 §49-§50, vydá krajský úřad pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Stejný orgán, který vydal pověření, může také rozhodnout o jeho odebrání. A to pokud o to požádá pověřená osoba, nebo pokud byla pověřené osobě udělena sankce za zvlášť závažné porušení povinností. Dalšími důvody může být nevykonávání nebo neoznámení pozastavení činnosti, pro kterou bylo pověření vydáno. K odebrání pověření dochází také v tom případě, že byla pověřená osoba pravomocně odsouzena pro trestný čin (Zákon č. 359/1999 Sb., §50).

Pokud žadatel získá pověření, na základě kterého může uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, má nárok na státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Tento příspěvek činí dle §47d zákona 39/1999 Sb. 48 000Kč za jeden kalendářní rok na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče.

Dohoda o doprovázení pěstounské péče se uzavírá vždy jedna, i když má pečující osoba nebo osoba v evidenci v péči více dětí. Trvání takovéto dohody platí po dobu trvání pěstounské péče

nebo u osob v evidenci po dobu rozhodnutí krajského úřadu, které je vedené pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Dohodu o výkonu pěstounské péče lze vypovědět podle §47c, a to když osoba pečující nebo osoba v evidenci opakovaně porušuje své povinnosti vyplývající z dohody či pokud osoba v evidenci odmítne převzít dítě bez vážného důvodu. Osoba pečující nebo osoba v evidenci ale může ukončit dohodu bez udání důvodu (Zákon č. 359/1999 Sb., §47).

4.2.1.1 Působení doprovázejících organizací a povinnosti klíčového pracovníka

Hlavním důvodem, proč jsou dohody sepisovány a vytvářeny, je podpora náhradních rodin a jejich jednotlivých členů. Podpora ze strany doprovázející organizace míří k pěstounům. Klíčový pracovník, zaměstnanec doprovázející organizace, který s rodinou pracuje, má povinnost být s rodinou v pravidelném kontaktu, a to minimálně ve formě jedné osobní schůzky za dva měsíce. Pracovník spolupracuje s rodinou na průběhu výkonu náhradní rodinné péče. Pomáhá pěstounům řešit otázky vývoje dítěte, výchovné přístupy a projevy dětí. Posiluje kompetence pěstounů směrem k péči o děti, ale také plánuje dlouhodobé plány a řeší témata ohledně rozvoje dítěte. Pracovník poskytuje podporu také dětem, a to těm přijatým do pěstounské péče nebo vlastním dětem v rodině pěstouna. S dítětem pracuje na jeho spokojenosti, upevňování jeho myšlenek a přání. Klíčový pracovník se stejně jako s rodiči schází s dětmi individuálně minimálně jednou za dva měsíce (Semerádová, aj. 2013, s. 7).

Klíčový pracovník z průběhu setkání zapisuje zprávu a na základě těchto jednotlivých zpráv píše jednou za šest měsíců shrnující zprávu. Tuto shrnující zprávu odesílá obecnímu úřadu s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalé bydliště (Zákon č. 359/1999 Sb., §47b). Klíčový pracovník po celou dobu doprovázení kontroluje, zda pěstouni jednají při výkonu pěstounské péče v souladu s Individuálním plánem dítěte (dále IPOD). Tento plán vytváří orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD). OSPOD provede vyhodnocení, při kterém stanoví cíle, které budou směřovat k ochraně dítěte, vymezení příčin ohrožení, pomoci rodině ohroženého dítěte a přijetí opatření k posílení rodiny (Středočeský kraj 2017). Pod pojmem doprovázení je skryto také doprovázení rodiny při vytváření a udržování vztahů dítěte s biologickou rodinou, s příbuznými. Klíčový pracovník zprostředkovává setkání a pracuje s rodinou a dítětem na uskutečnění tohoto setkání. Pěstoun má právo na pomoc se zajištěním prostor pro setkání dítěte s rodinou nebo příbuznými dítěte. Pokud je při setkání potřeba asistence

třetí osoby, je úkolem klíčového pracovníka takovou osobu zajistit a popřípadě jí uhradit náklady na dopravu (Vančáková 2016).

4.3 Nároky pěstounů dle novely

Kromě doprovázení mají pěstouni také nárok na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě. Pokud pěstoun pečuje o dítě starší dvou let, má nárok zažádat o zajištění péče o dítě v rozsahu čtrnácti dní (Lusková, aj. 2011, s. 13). Dále má pěstoun právo, aby mu klíčový pracovník zprostředkoval jednou za šest měsíců odbornou psychologickou, terapeutickou nebo jinou pomoc. Pokud se pěstoun dostane do obtížné situace spojené například s péčí o svěřené dítě, zajistí klíčový pracovník odbornou pomoc (Nadační fond J&T 2015, s. 5). Novinkou, kterou doprovázení přináší, je povinnost vzdělávání pěstounů. Pěstouni jsou povinni projít školení v rozsahu minimálně 24 hodin v jednom kalendářním roce. Vzdělávání přináší větší kompetenci pěstounům v oblastech zdravého vývoje dítěte a jeho výchovy. Vzdělávání by mělo individuálně reagovat na aktuální potřeby pěstouna. Vzdělávací plán proto vytváří pěstoun společně s klíčovým pracovníkem rodiny. Klíčový pracovník pak zaznamenává absolvované vzdělání a eviduje osvědčení, které pěstoun získal (Šimšová, aj.).

4.4 Práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče

Právům a povinnostem, které mají osoby pečující nebo osoby v evidenci, se věnuje zákon 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník. Osoba, která je osobou pečující nebo osobou v evidenci u pěstounské péče na přechodnou dobu, má svá práva a povinnosti, které podle §47a musí plnit. Mezi práva patří možnost využít pomoc, a to krátkodobou nebo dlouhodobou při zajištění osobní péče o dítě v péči. To za předpokladu, že osoba pečující nebo osoba v evidenci je uznána dočasně práce neschopnou nebo ošetřuje blízké osoby, dále lze pomoc využít při narození dítěte nebo při úmrtí blízké osoby. Péči lze využít také pro potřeby vyřízení si osobní záležitosti. Dalším právem osoby pečující nebo osoby v evidenci je celodenní hlídání svěřeného dítěte, a to alespoň 14 dnů v kalendářním roce, pokud svěřené dítě je dvouleté nebo starší. Jednou za šest měsíců mohou osoby pečující nebo osoby v evidenci využít psychologickou, terapeutickou nebo jinou odbornou pomoc. Paragraf 47a říká, že osoby pečující či osoby v evidenci

mají povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců. Toto vzdělávání by mělo být v rámci jejich práv bezplatné. Důležitou povinností při výkonu pěstounské péče je povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah mezi dítětem a osobami, které jsou dítěti blízké, a umožnit mu s nimi styk, pokud soud nestanoví jinak. K této povinnosti se váže právo na pomoc s uskutečněním styku, a to především se zajištěním místa a asistence při kontaktu. Poslední povinností pečujících osob a osob v evidenci je sledování a naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupráce se zaměstnanci, kteří sledují vývoj dítěte (Zákon č. 359/1999 Sb., §47, písm. a).

5 OSPOD

OSPOD neboli orgán sociálně-právní ochrany dětí je ustanoven zákonem 359/199 Sb. Tento zákon stanovuje ochranu práv dětí, kterou je:

- *ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- *zabezpečení náhradního prostředí pro děti, které nemůžou být trvale nebo dočasně vychovány ve vlastní rodině (Zákon č. 359/1999 Sb., §1, písm. a-d).*

Sociálně-právní ochranu zajišťují krajské úřady, obecní úřady obce s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstvo, úřad práce a dále kraje se samostatnou působností, obce se samostatnou působností a komise pro sociálně-právní ochranu dětí (Zákon č. 359/1999 Sb., §4).

5.1 Hlavní náplň OSPOD

Hlavním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí je pak především zájem o blaho dítěte. Dětem, které je mladší 18 let, je poskytována ochrana bezplatně. Děti, kterým se sociálně-právní ochrana věnuje, jsou specifikovány v §6 zákona 359/1999 Sb. Jedná se o děti:

a) jejichž rodiče

- 1. zemřeli,*
- 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo*
- 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženi závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct

let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

5.2 Sociální pracovník OSPOD a jeho náplň práce

Předchozí kapitola je věnována zaměření organizace OSPOD, která se zaměřuje na děti, které potřebují sociálně-právní ochranu. S těmito dětmi pracují kurátoři pro děti a mládež a sociální pracovníci. Kurátoři mají na starost především děti a mládež s problematickým chováním, trestnou činností, zneužívající návykové látky, popřípadě se chovají nevhodně, co se týče školní docházky apod. Sociální pracovnice řeší rozchody a rozvody v rodinách, kontakt mezi dítětem a druhým rodičem, určování otcovství, nedostatečnou péči rodičů nebo jiných osob, které mají na starosti výchovu dítěte. Sociální pracovník také zajišťuje náhradní rodinou péči a ukládání a realizování výchovných opatření (OSPOD Slavkov 2015).

Sociální pracovník se při své práci řídí právními normami, standardy a vnitřními předpisy zaměstnavatele. Standardy kvality práce udávají orgánu sociálně-právní ochrany dětí kritéria, na základě kterých je určena kvalita sociálně-právní ochrany, kterou poskytují pracovníci sociálně-

právní ochrany svým klientům, tedy dětem, rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu. Na tuto kvalitu sociálně-právní ochrany dohlíží příslušný nadřízený krajský úřad (Středočeský kraj 2017).

Sociální pracovník, který je zvolen pro náhradní rodinnou péči, se zaměřuje především na vyhledávání osob, které by byly vhodné k tomu, aby se staly osvojiteli či pěstouny. Dále se sociální pracovník zaměřuje na vyhledávání dětí, které jsou vhodné pro osvojení nebo k umístění do náhradní rodinné péče. Na sociálního pracovníka se mohou obrátit lidé, kteří se chtějí stát pěstounem, osvojitelem nebo pěstounem na přechodnou dobu. Pracovník těmto zájemcům poskytne poradenství, které se týká náhradní rodinné péče, a popřípadě přijme jejich žádost. Sociální pracovník také zajistí samotné uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a následně dohlíží na jejich dodržování.

Pokud je dítě do rodiny již svěřeno, je náplní práce sociálního pracovníka kontrolovat řádný vývoj dětí, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby. Sociální pracovník má oprávnění provádět šetření v bydlíšti a rodině dítěte. V zájmu dítěte spolupracuje pracovník se školami, školskými zařízeními a dalšími organizacemi. Pokud je to potřeba, zastupuje sociální pracovník nezletilé dítě u soudních jednání jako jeho opatrovník (Roudnice nad Labem 2017). Sociální pracovník podává podněty k omezení, pozastavení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. Pokud se pracovník domnívá, že byl spáchán trestní čin proti dítěti, má právo podat podnět na zahájení trestního stíhání proti pěstounům nebo jiným fyzickým osobám, které jsou zodpovědné za výchovu dítěte.

5.2.1 Individuální plán ochrany dětí (IPOD)

Díky právu sociálního pracovníka prozkoumávat rodinné zázemí a činit potřebné kroky pro zajištění blaha dítěte vytváří sociální pracovník pro dítě Individuální plán ochrany dítěte, tzv. IPOD (Kopřivnice, sociálně-právní ochrana dětí 2017).

Individuální plán ochrany dětí má na starosti sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který musí sestavit nejdéle do jednoho měsíce poté, co je dítě zařazeno do evidence. Individuální plán ochrany dítěte je vytvořen na základě šetření, které provádí sociální

pracovník. Ten vyhodnotí situaci dítěte a jeho rodiny, přičemž na vyhodnocení spolupracuje s rodinou nebo osobou, která dítě vychovává, dále s odborníky, kteří s rodinou spolupracují a pomáhají řešit rodinné problémy. Individuální plán ochrany dítěte se zaměřuje na vymezení příčin, které by mohly ohrožovat dítě. Následně se nastaví taková opatření, která zajistí ochranu dítěte a pomoc rodině ohroženého dítěte tak, aby došlo k posílení funkce této rodiny. Zároveň je pracovníkem navržen časový plán pro uskutečnění těchto opatření. Plán je pravidelně aktualizován zejména z toho důvodu, pokud se jedná o dítě uvedené v §6 (Slovník sociálního zabezpečení 2017).

Pokud sociální pracovník zjistí, že je o nezletilé dítě nedostatečně pečováno, nebo že je dítě ohroženo na životě či je narušen řádný vývoj dítěte, může pracovník sociálně-právní ochrany dětí podat návrh na předběžné opatření k okresnímu soudu. Na základě tohoto návrhu soud rozhodne o bezodkladném přemístění dítěte do prostředí a k osobě, která mu zajistí bezpečí. Tímto předběžným opatřením může být dítě umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Doba trvání předběžného opatření je jeden měsíc, pokud se jedná o umístění do přechodné pěstounské péče je doba trvání až tři měsíce, přičemž soud může tuto lhůtu prodloužit. Dítě by ale nemělo být umístěno na základě předběžného opatření do přechodného pěstounství na delší dobu, než je šest měsíců. Ukončení tohoto opatření může navrhnout orgán sociálně-právní ochrany, rodiče dítěte nebo jeho opatrovník. Soud pak o ukončení rozhoduje bezodkladně do sedmi dnů (Slovník sociálního zabezpečení 2017).

6 Porovnání doprovázení v České republice a na Slovensku

Pro porovnání a poněkud odlišný náhled na profesionální pěstounskou péči uvádím příklad praxe na Slovensku. Profesionální pěstounskou péči na Slovensku má na starosti nestátní organizace Návrat. Publikace *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny* uvádí, že již od roku 1993 je v zákoně o školských zařízeních definována a uvedena profesionální pěstounská péče, profesionální náhradní výchova v rodině. V České republice se o institutu profesionální pěstounské péče hovoří až od roku 2006 v souvislosti s přechodnou pěstounskou péčí (Nadační fond 2015, s. 5).

Organizace Návrat vykonává svou činnost na základě akreditace od Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny. Profesionální pěstouni jsou na Slovensku zaměstnanci dětského domova. O umístění dítěte nerozhoduje, na rozdíl od České republiky, soud, ale ředitel daného dětského domova. Dítě je po rozhodnutí ředitele dětského domova svěřeno do péče zaměstnance – profesionálního pěstouna, který dítě vychovává ve svém bydlišti. Pokud má pěstoun ve své péči jedno dítě, hovoří se o polovičním úvazku pěstouna. Pokud má ale v péči dvě děti nebo jedno dítě se zdravotním postižením, jedná se o úvazek plný. Maximálně může mít pěstoun v rodině šest dětí, respektive maximálně tři děti připadají na jednoho pěstouna. Profesionální pěstoun má svou pravomoc vůči dítěti velmi omezenou. Dítě totiž není svěřeno plně do péče konkrétní fyzické osoby a pravomoc zůstává řediteli dětského domova. Opatrovníkem se pak stává sociální pracovník příslušného okresního úřadu nebo ta osoba, která byla určena opatrovníkem, než bylo dítě přijato do profesionální pěstounské rodiny (Bubleová, Kovařík, Pazlarová, Janíčková 2002, s. 25).

Do profesionální pěstounské péče jsou na Slovensku umísťovány ty děti, které mají nařízenou jakoukoli ústavní výchovu. V praxi se ale lze často setkat s tím, že jsou do pěstounské péče umísťovány děti, které nemají příliš velkou šanci na jinou formu náhradní rodinné péče. Pokud děti studují, mohou být vedeny v profesionální pěstounské péči až do 25 let věku. Není ale výjimkou, že se děti vracejí zpět do biologických rodin. Profesionální pěstouni musí, stejně jako v České republice, projít přípravou (Bubleová, Kovařík, Pazlarová, Janíčková 2002, s. 25). Oproti České republice, kde trvá příprava 48 hodin pro dlouhodobé pěstouny a 72 hodin pro profesionální pěstouny (Děti patří domů 2016), trvá školení pěstounů na Slovensku 5 dnů, přičemž pěstouni musí mít minimálně středoškolské vzdělání, nejlépe v oboru speciální pedagogiky. Pro pěstounství není

překážkou, pokud mají pěstouni již své vlastní děti. Vhodného pěstouna vybírá vždy ředitel příslušného dětského domova. Ten vychází z doporučení organizace Návrat a doporučení psychologů. Organizace Návrat má pak na starosti samotné proškolení profesionálních pěstounů (Občanské sdružení Návrat 2000).

Empirická část

7 Východiska výzkumného šetření

V roce 2013 proběhla novelizace zákona, která přinesla v pěstounské péči mnoho změn, na základě kterých vznikly dohody o výkonu pěstounské péče. Podrobnému popisu změn a náplni dohod se věnovala teoretická část práce, ve které byly blíže představeny různé formy péče a jednotlivé druhy pěstounské péče. Pozornost byla věnována důležitosti citové vazby a porovnání pěstounské péče v České republice a na Slovensku.

Empirická část zahrnuje výzkumné šetření k jednotlivým bodům z obsahu dohody, které je cíleno na praktické využití těchto bodů pěstounskými rodinami. Zvolen je kvalitativní výzkum, který napomůže zjistit z odpovědí odborných respondentů, zda jsou jejich názory odrazem každodenní praxe při naplňování dohod o výkonu pěstounské péče. *„Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.“* (Srauss, Corbinová 1999, s. 11)

7.1 Cíl práce

Cílem empirické části diplomové práce je za pomoci rozhovorů vedených s klíčovými pracovníky doprovázejících organizací a pracovníků OSPOD:

1. zmapovat kvalitativní změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, z pohledu sociálního pracovníka oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji;

2. zmapovat kvalitativní změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, z pohledu klíčového pracovníka doprovázející organizace v Jihočeském kraji.

7.2 Výzkumné otázky

Při výzkumném šetření byly hledány odpovědi na tyto otázky:

Přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. ZSPOD, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, prohloubení znalostí a kompetencí pěstounů?

V čem shledávají největší přínos novely zákona 359/1999 Sb. ZSPOD, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, odborní pracovníci z OSPOD ORP a doprovázejících organizací?

K první výzkumné otázce se vztahoval okruh otázek týkajících se oblasti vzdělávání, kontaktu s rodinou či využívání služeb. Na druhou výzkumnou otázku pak byly zaměřeny otázky, které se týkaly především novely zákona.

7.3 Metodika práce

Pro zpracování výzkumné části diplomové práce byl využit kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum se využívá pro zkoumání určitého lidského nebo sociálního problému. Využitím tohoto výzkumu výzkumník dosáhne komplexního holistického obrazu, informuje o názorech, které mají účastníci výzkumu. Výzkum se provádí v přirozených podmínkách. Při kvalitativním výzkumu dochází ke sběru dat a následné analýze v delším časovém období (Hendl 2005, s. 50).

Postup u kvalitativního výzkumu je induktivní, to znamená, že nejdříve výzkumník nasbírá dostatečné množství dat a až následně začne v datech hledat pravidelnosti. Z těchto pravidelností začne následně formulovat závěry a k nim hledat oporu v datech. Pro kvalitativní výzkum je také důležité, že teorie, které z výzkumu vyplynou, nelze zobecňovat. Platné jsou pouze pro daný vzorek, díky kterému byla data získána (Švaříček, Šed'ová et al. 2007, s. 24-25).

Pro sběr dat byla využita technika rozhovoru, tu v kvalitativním výzkumu provádí jen jedna osoba. Polostrukturovaný rozhovor, který byl v diplomové práci využit *„se vyznačuje tím, že má připravený soubor témat/otázek, které budou jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Mnohdy může tazatel formulace pokládaných otázek částečně modifikovat, nezbytné ale je, aby byly probrány všechny“* (Reichel 2009, s. 111). Polostrukturovaný rozhovor

kombinuje nestrukturovaný rozhovor a strukturovaný rozhovor, využívá tak výhody a minimalizuje nevýhody obou druhů rozhovorů (Reichel 2009, s. 112).

7.4 Charakteristika výzkumného souboru

Pro výzkumný vzorek byli vybráni pouze klíčoví pracovníci doprovázejících organizací v Jihočeském kraji a pracovníci sociálně-právní ochrany dětí také z Jihočeského kraje. Výběr z řad odborníků byl záměrný, z důvodu jejich zkušeností v oblasti náhradní rodinné péče. Dalším důvodem výběru byla spolupráce pracovníků OSPOD s pěstounskými rodinami již před novelou zákona. Lze tak porovnat, zda novela zákona a s ní vzniklé dohody o výkonu pěstounské péče jsou přínosné nebo zda obsahují nedostatky.

7.5 Průběh šetření

Informace potřebné pro analýzu byly získány díky rozhovorům. Pro rozhovory bylo telefonicky osloveno v průběhu měsíce ledna a února 2017 všech třináct doprovázejících organizací, které na základě pověření k výkonu OSPOD vykonávají svou činnost v Jihočeském kraji. Těmito doprovázejícími organizacemi byly: Arkáda, o. s. – sociálně psychologické centrum, Domeček, středisko pro volný čas a integraci, Jihočeská rozvojová, o.p.s., Oblastní charita Vimperk, Otevřená OKNA z. ú., Paventia o.s., PorCeTa, o.p.s., Prevent, z.s., Sociální služby města Milevska, Temperi, o.p.s., Pomoc rodinám, z.s., Trojlístek – centrum pro děti a rodinu, Kamenice nad Lipou, p.o. a Dobrá rodina. Na základě rozhovoru souhlasilo se schůzkou osm doprovázejících organizací. Samotné schůzky probíhaly v období od března do května 2017.

Stejným způsobem byli osloveni pracovníci sociálně-právní ochrany dětí. Během měsíce ledna a února 2017 byla telefonicky zkontakována pracoviště: Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk a Vodňany. V případě pracovníků OSPOD souhlasilo s rozhovorem deset ze sedmnácti oslovených. Samotné rozhovory probíhaly v měsících března až květen.

Rozhovory probíhaly především na pracovištích pracovníků. Jednotlivé rozhovory byly zaznamenány formou nahrávky na mobilní telefon. Délka rozhovorů byla individuální, ale většinou nepřesáhla hodinu a půl. Rozhovor byl polostrukturovaný, pořadí otázek bylo důsledně dodržováno u všech respondentů. S respondenty bylo domluveno, že rozhovory budou anonymní a nebude uvedeno, za jakou organizaci nebo OSPOD vystupují.

8 Výsledky výzkumu

8.1 Vzdělávání budoucích pěstounů

Dle znění zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí §47 mají pěstouni povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o děti.

Proto na oblast vzdělávání bylo cíleno prostřednictvím otázek 1 a-d (viz Příloha č. 1, 2). U respondentů převažuje názor, že doba přípravy je dostačující. V otázce povinného vzdělávání se respondenti téměř shodují, že časová dotace je dostačující, odpovědi se však různí v otázce sankce za nesplnění vzdělávání.

Tabulka 1 Příprava, vzdělávání, sankce a úpravy v zákoně – odpovědi doprovázející organizace

Respondent	1a	1b	1c	1d
Doprovázející organizace 1	ANO	ANO	spíše ANO	NIC
Doprovázející organizace 2	ANO	ANO	spíše NE	větší volnost v tématech vzdělávání
Doprovázející organizace 3	ANO	ANO	ANO	stále je co vylepšovat
Doprovázející organizace 4	dostačující	individuálně u každé rodiny	spíše NE	přesné určení trvání vzdělávací hodiny
Doprovázející organizace 5	není dostačující	dostačující	spíše ANO	individuální rozsah vzdělávání
Doprovázející organizace 6	ANO	ANO	spíše ANO	rozšíření hodin pro PPPD
Doprovázející organizace 7	ANO	individuálně dle potřeb rodiny	ANO	úprava zaměření vzdělávání více prakticky
Doprovázející organizace 8	spíše ANO	NE	spíše NE	vzdělávání za účasti dětí

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017

Komentář k tabulce č. 1:

Oslovení respondenti se až na doprovázející organizaci 5 shodují, že příprava a rozsah pro budoucí pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu je dostačující. Upozorňují však na fakt, že přípravou neprochází příbuzenští pěstouni, u kterých ale shledávají velkou potřebu přípravy pro budoucí pěstounskou péči. Doprovázející organizace 5 upozorňuje na fakt, že teoretická náplň přípravy je dostačující. Oproti tomu praktická část přípravy je podle ní nedostačující a bylo by

vhodné rozšíření. Doprovázející organizace 4 a doprovázející organizace 5 se shodují, že otázka, zda je dotace 24 hodin za rok vzdělávání dostačující, je velmi individuální. Některým rodinám by stačilo i méně hodin, některé by potřebovaly více. Vždy jde o konkrétní situaci, ve které se rodina nachází. Nejčastějšími tématy vzdělávání jsou dle doprovázejících organizací motivace, odměňování, trestání dítěte, budování vzájemných vztahů, sebepoznávací témata, problémy školní docházky či attachment. Na zpřísnění a možné uložení sankce za nesplnění vzdělávání se shodují respondenti doprovázející organizace 1, doprovázející organizace 2, doprovázející organizace 3, doprovázející organizace 5 a doprovázející organizace 6. Nejsou si však jistí, jak přesně by sankce měla vypadat. V otázce 1d týkající se změn ve vzdělání pěstounů se názory respondentů rozcházejí. Doprovázející organizace 1 by ve vzdělání nic neměnila, byla by ale nerada, kdyby se vzdělávání akreditovalo. Upozorňuje, že akreditací by došlo k navýšení nákladů na službu. Doprovázející organizace 2 by v zákoně ponechala větší volnost v určování témat vzdělávání. Ta by se pak nemusela řídit vyhláškou č. 473 / 2012 Sb. §5, ale mohla by lépe korespondovat spotřebami pěstounů. Doprovázející organizace 4 upozorňuje na fakt, že zákonem není určeno, zda je vzdělávací hodina dlouhá 60 minut nebo 45 minut jako výuková hodina. Doprovázející organizace 6 souhlasí s odpovědí ostatních respondentů, že příprava příbuzenských pěstounů by měla být zakotvena v zákoně. Respondenti doprovázející organizace 5, doprovázející organizace 7 a doprovázející organizace 8 by pak v zákoně upravili individuálnost, praktické vzdělávání a také by rádi realizovali praktický nácvik vzdělávání za přítomnosti dětí.

Tabulka 2 Příprava, vzdělávání, sankce a úpravy v zákoně – odpovědi OSPOD

	1a	1b	1c	1d
OSPOD 1	doba je dostačující, obsah ne	ANO	ANO	větší aktivita pěstounů ve vyhledávání vzdělávání
OSPOD 2	nemohu posoudit	individuálně na potřebách rodiny	NE	NIC
OSPOD 3	ANO	ANO	ANO	NEVÍM
OSPOD 4	ANO	ANO	NE	NIC
OSPOD 5	ANO	ANO	mělo by být ošetřeno	více praktických ukázek
OSPOD 6	ANO	ANO	ANO	NIC

OSPOD 7	ANO	ANO	ANO	NEVÍM
OSPOD 8	ANO, ale důležitá je zkušenost	ANO	Spíše ANO	NIC
OSPOD 9	ANO	individuálně na potřebách rodiny	NE	více pracovat na motivaci ke vzdělání
OSPOD 10	ANO, ale změna obsahu	ANO	NE	povinná příprava pro příbuzenské pěstouny

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017

Komentář k tabulce č. 2:

Všichni respondenti z řad pracovníků OSPOD se shodli na tom, že doba přípravy pro pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu je dostačující. OSPOD 1, OSPOD 8 a OSPOD 10 doplňují, že i kdyby byla příprava delší, nic by to nezměnilo na tom, že nejvíce se člověk naučí až vlastní zkušeností. Shodu potvrzují respondenti také v otázce vzdělávání, kdy vnímají 24hodinovou dotaci za rok jako dostačující. OSPOD 2 a 9 zmiňují potřebnost individuálního přístupu v jednotlivých rodinách. Mezi hlavní témata vzdělávání respondenti řadí poruchy chování, výchovné problémy u dětí, vývojovou psychologii a kontakt s biologickou rodinou. V otázce sankce (1c) za nedodržení časové dotace na vzdělávání se názory respondentů rozcházejí. OSPOD 2, 4, 9 a 10 se domnívají, že by sankce být neměla žádná. OSPOD 10 říká: „*Nezaváděl bych sankce, pracoval bych na motivaci.*“ Pro zavedení sankcí je 5 z 10 dotázaných. Jen OSPOD5 sděluje, že neví, jak potrestat nedodržení vzdělávání, ale uznává, že ošetřeno v zákoně by to být mělo. Úpravy v zákoně vidí jako nepotřebné čtyři respondenti. OSPOD 3 a 7 neví, jaké změny by zavedly. OSPOD 1 by byl rád, kdyby se pěstouni sami více angažovali ve vyhledávání vzdělávání. OSPOD 9 by do zákona zavedl nutnost vzdělávání, které by motivovalo pěstouna více na sobě pracovat. OSPOD 10 by do zákona přidal povinnou přípravu pro příbuzenskou pěstounskou péči.

8.2 Kontakt s rodinou

Informaci, zda je interval dvou měsíců pro setkání s rodinou vhodně nastaven, obsahovala otázka č. 2 (viz Příloha č. 1, 2). Mezi expertní skupinou respondentů došlo k naprosté shodě.

Tabulka 3 Kontakt klíčového pracovníka s rodinou

DO 1 / OSPOD 1	ANO/ ANO
DO 2 / OSPOD 2	ANO/ ANO
DO 3 / OSPOD 3	ANO/ ANO
DO 4 / OSPOD 4	ANO / ANO
DO 5 / OSPOD 5	ANO / ANO
DO 6 / OSPOD 6	ANO / ANO
DO 7 / OSPOD 7	ANO/ ANO
DO 8 / OSPOD 8	ANO/ ANO
OSPOD 9	ANO
OSPOD 10	ANO

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017

Komentář k tabulce č. 3:

Všichni respondenti se shodují, že zákonem nastavený interval návštěv minimálně jednou za 2 měsíce je dostačující a není potřeba ho upravovat. Doprovázející organizace 8: „*Jsou rodiny, u kterých by častější návštěvy byly vnímány jako zásah do soukromí. Pokud by došlo ke zkrácení lhůty, nebylo by to ve prospěch našich rodin.*“ K tomuto názoru se připojuje doprovázející organizace 2 a doplňuje: „*Mělo by být na klíčovém pracovníkovi, aby zhodnotil, zda je potřeba do rodiny chodit častěji. Pokud ano, nasedá frekvence návštěv na individuální potřeby rodiny.*“ Pracovník OSPOD 3 sděluje, že ke kontaktu a podpoře rodiny je využíván také telefon či e-mail.

8.3 Využívání služeb

Na oblast využívání služeb byla zaměřena otázka 3a-c (viz Příloha č. 1, 2). Dotazovaní respondenti se shodují, že pěstouni nejčastěji využívají zajištění celodenní péče pro děti ve formě dětských táborů. Skupina odborníků, jejichž služby nejčastěji respondenti využívají, je shodná jak u doprovázející organizace, tak u pracovníků OSPOD. Jedná se především o psychologa, etopeda a speciálního pedagoga.

Tabulka 4 Využívání služeb

	Celodenní péče 3a	Konzultace s odborníky 3b	Asistovaná setkávání 3c
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 1	ANO – dětské tábory	psycholog	ANO – méně často
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 2	ANO – dětské tábory, rekreační pobyty	psycholog, speciální pedagog, právník	ANO – často
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 3	ANO - dětské tábory, soudní stání, návštěva lékaře	psycholog, psychiatr, speciální pedagog, terapeut	ANO – 12 uskutečněných setkání
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 4	ANO – dětské tábory	psycholog, terapeut, etoped	ANO – velmi málo
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 5	ANO – dětské tábory	psycholog, speciální pedagog	ANO – méně často
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 6	ANO – dětské tábory	psycholog, speciální pedagog	ANO – žádné realizované
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 7	ANO – dětské tábory	psycholog, etoped, speciální pedagog	ANO – pravidelně
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 8	ANO - málo	psycholog	ANO – minimálně
OSPOD 1	NE – pěstouni ANO – přechodní pěstouni	psycholog	NE – pouze předání kontaktu na doprovázející organizace
OSPOD 2	ANO – dětské tábory	NEVÍM	NE
OSPOD 3	ANO – dětské tábory	psycholog, pedopsychiatr	ANO – výjimečně
OSPOD 4	ANO – dětské tábory	psycholog, terapeut	ANO – méně často
OSPOD 5	ANO	psycholog, právník, speciální pedagog	NE
OSPOD 6	ANO – dětské tábory	psycholog, etoped	ANO – málo
OSPOD 7	ANO – dětské tábory	psycholog, právník, etoped, speciální pedagog	ANO – méně často

OSPOD 8	ANO	psycholog	NE
OSPOD 9	ANO – dětské tábory	psycholog, speciální pedagog	ANO
OSPOD 10	ANO – dětské tábory, odpočinek	psycholog, etoped, speciální pedagog	NE – pouze předání kontaktu na doprovázející organizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017.

Komentář k tabulce č. 4:

Doprovázející organizace 1: Při své práci se doprovázející organizace 1 setkává s tím, že přibližně polovina klientů využívá pomoc se zajištěním celodenní péče o děti. Nejčastěji klienti volí možnost ve formě táborů, kam děti posílají na 7-14 dní. Volno pak využívají pro odpočinek nebo čas strávený s biologickými dětmi. Doprovázející organizace 1 se setkává také s tím, že si jedna pěstounka nechává proplácet hlídání dětí a odjíždí načerpat síly mimo rodinu. Klienti doprovázející organizace 1 využívají konzultace s odborníky především v průběhu vzdělávání. Asistované setkávání dětí s biologickými rodiči nezajišťuje doprovázející organizace 1 příliš často, za dobu 2,5 roku proběhla jen dvě setkání. Pokud ale setkání má proběhnout, doprovázející organizace zajišťuje přípravu pěstounů i dětí a poskytuje zpětnou vazbu.

Doprovázející organizace 2: „Nemohu říci, že by všechny naše rodiny zajištění celodenní péče o děti využívaly. Pokud ano, je to především forma táborů a rekreační pobyty s jinými členy rodiny.“ Poradenství využívají rodiny doprovázející organizace 2 jen v nejnútnejších případech. Dále si velmi často domlouvají setkání s pedagogicko-psychologickou poradnou, právníkem nebo psychologem. S asistovaným setkáním pomáhá doprovázející organizace 2, především pokud jde o první setkání. Pokud je následně vyhodnoceno, že již není potřeba asistence, je asistence ukončena. Dále ale probíhá dohled nad způsobem kontaktu s biologickou rodinou. Zejména pak, zda je setkání prospěšné pro dítě a jakým způsobem se dotýká celé pěstounské rodiny.

Doprovázející organizace 3: Využívání pomoci se zajištěním celodenní péče dětí hodnotí doprovázející organizace 3 jako hojně využívanou. Klienti ji využívají pro pobyt dětí na táboře, ale také pokud musí jít k soudu nebo k lékaři. Konzultace pěstounů s odborníky hodnotí také jako přínosné a pěstouny využívané. Nejčastěji jde o konzultace s psychology, psychiatry nebo speciálními pedagogy. Za dosavadní pětiletou činnost doprovázející organizace 3 prošlo péčí 65 rodin, z toho bylo uskutečněno 12 asistovaných setkání s biologickou rodinou. Pro asistované

setkávání využívá doprovázející organizace 3 metodiku organizace Velký vůz sever, jejíž autorkou je V. Uhlířová.

Doprovázející organizace 4: *„Respitní služby využívají především rodiny s dětmi školního věku v době letních prázdnin.“* Doprovázející organizace 4 uvádí, že rodiny s malými dětmi respit téměř nevyužívají. Doprovázející organizace 4 nabízí svým pěstounům možnost využívat psychologických, adiktologických či etopedických služeb. Nejvíce jsou však využívány služby psychologické, tedy psychologické poradenství a podpora. Asistované setkávání doposud doprovázející organizace 4 nezajišťovala. Důvodem je fakt, že většina pěstounů jev příbuzenské pěstounské péči, tedy v kontaktu se svými biologickými rodiči prostřednictvím pěstounských rodičů.

Doprovázející organizace 5: *„Nejvíce našich klientů využívá respitní služby ve formě letních táborů.“* Pěstouni doprovázející organizace 5 využívají konzultace s odborníky až po doporučení klíčového pracovníka. Mnoho rodin se stále domnívá, že je ponižující vyhledat odborníka a že problém vyřeší sami bez pomoci. Doprovázející organizace 5 nemůže přesně specifikovat, kteří odborníci nejsou pěstouny ve větší míře vyhledáváni. Asistované setkávání je v doprovázející organizaci 8 jen velmi málo využíváné.

Doprovázející organizace 6: Pěstouni doprovázející organizace 6 využívají celodenní péči v rozsahu 14 dnů především pro pobyt dětí na dětském táboře. Sama organizace pomáhá pěstounům vhodné tábory vyhledávat. Pro konzultace s odborníky využívají pěstouni nejčastěji psychology nebo speciální pedagogy. *„Hlavními tématy jsou pak především vztah dítě rodič a problémové chování.“* Asistované setkávání doprovázející organizace 6 má v nabídce, ale zatím žádné neuskutečnila.

Doprovázející organizace 7: *„Respitní službu využívají pěstouni, pro pobyt dětí na dětském táboře, mnoho z nich by na pobyt dětí na táboře jinak nemělo finanční prostředky.“* Pěstouni z doprovázející organizace 7 jsou již zvyklí využívat konzultace u odborníků, i v rámci prevence problémů ve svých rodinách. Nejčastěji navštěvují psychologa, etepeda a speciálního pedagoga. Asistované setkávání jsou organizována. Doprovázející organizace pomáhá se zařízením prostor, ale především pracuje s dítětem, které se má setkat s biologickou rodinou.

Doprovázející organizace 8: „*Pěstouni využívají pomoc se zajištěním celodenní péče minimálně.*“

Doprovázející organizace 8 doprovází především příbuzenské pěstouny. Ti nemají potřebu využívat služby, protože s hlídáním dětí jim pomáhá širší rodina. Konzultace s odborníky využívají spíše méně, a pokud již nějaké konzultace pěstouni vyhledávají, jedná se o konzultace s psychologem. Asistovaná setkávání se uskutečňují jen minimálně. Pokud se ale setkání zorganizuje, doprovázející organizace pomáhá s přípravou kontaktu s pěstounem a hlavně s dítětem, aby celé setkání bylo pro dítě co nejbezpečnější.

OSPOD 1: „*Nevyužívají, většinou respitní služby využívají přechodní pěstouni, a to povětšinou pokud mají rodinnou akci nebo soudní jednání.*“ Přechodní pěstouni tedy využívají služeb v rozsahu hodin, maximálně 2 dnů. V otázce využívání konzultací u odborníků OSPOD 1 uvádí, že nejčastěji jsou využívané služby psychologů, a to především pro řešení problémů s dětmi nebo biologickými rodiči. OSPOD 1 asistovaná setkávání nevykonává, pouze předává rodinám kontakt na doprovázející organizace, které asistovaná setkávání zorganizují.

OSPOD 2: Celodenní péči využívají rodiny především pro děti, když jedou na dětský tábor. Důvodem jsou finance, které ušetří za tento pobyt. Služeb konzultací využívají pěstouni dle svých potřeb. Respondent OSPOD 2 ale neví, jaké odborníky a jaká témata pěstouni preferují. OSPOD 2 neorganizuje asistovaná setkání.

OSPOD 3: „*Hlavním čerpáním respitní služby je pro pobyt dětí na dětském táboře.*“ Pěstouni mají velký zájem o konzultace s odborníky. Nejčastěji využívají psychology a pedopsychiatry. S nimi pak řeší výchovné problémy dětí. S asistovanými setkáními pomáhá OSPOD 3 jen okrajově, většinou si styk s biologickou rodinou řeší rodiny samy. Někdy jim také pomáhají neziskové organizace.

OSPOD 4: „*Jsou pěstouni, kteří nevyužívají celodenní péči vůbec a kterým hlídání zajistí širší rodina. Naopak ji ale využívají ve formě dětských táborů. Přechodní pěstouni využívají hlídání dětí do 1 roku dítěte, aby si mohli vyřídit osobní záležitosti.*“ Pro konzultace využívají psychology a terapeuty v otázce výchovy dítěte a setkávání dítěte s biologickou rodinou. V rámci asistovaného setkávání se jedná o jednotky případů v celém kalendářním roce. S rodinou OSPOD 4 spolupracuje především na začátku setkávání, kdy nastavuje pravidla.

OSPOD 5: Celodenní péče je u OSPOD 5 využívána, většina pěstounů využije celý rozsah 14 dnů. V nabídce služeb odborníků jsou konzultace u psychologa, právníka nebo speciálního pedagoga. Pěstouni konzultací využívají především v otázkách problémového chování u dětí. *„Asistovaná setkávání nerealizujeme, pomáháme pouze s kontaktem na organizace, které asistované setkávání nabízejí.“*

OSPOD 6: Pěstouni OSPOD 6 nabídku celodenní péče využívají, ale jen málo z nich využije celý rozsah 14 dnů. Pokud 14 dní využijí, pak se jedná především o pobyty dětí například na dětském táboře. *„Hlavním konzultačním tématem našich pěstounů jsou výchovné problémy dětí, které konzultují především s etopedem a psychologem.“* Rodinám se OSPOD 6 snaží pomáhat s přípravou dětí i dospělých na asistované setkávání tak, aby proběhlo co nejlépe a dítě se cítilo co nejvíce v bezpečí.

OSPOD 7: Hlavní využití respitní péče je pobyt dítěte na dětském táboře. *„Pro konzultace nabízíme psychology, etopedy, ale také právníka nebo speciálního pedagoga.“* Konzultace využívá polovina pěstounů vedená u OSPOD 7. Asistované setkávání nejsou v nabídce. Největší pomoc spočívá v přípravě prvního setkání.

OSPOD 8: *„Ano, naši pěstouni využívají celodenní péči o děti. Naposledy to byla pěstounka, které zemřela sestra, využila tedy službu, aby mohla zařídit pohřeb.“* Konzultace s odborníky zajišťuje OSPOD 8 především pro konzultace na téma problémy dětí ve škole, kontakt s biologickou rodinou či záležitosti spojené s identitou. S asistovaným setkáním OSPOD 8 nepomáhá, protože ho nerealizuje.

OSPOD 9: Pěstouni OSPOD 9 využívají respit především na dětské tábory, příměstské tábory nebo ve formě pobytových a vzdělávacích zájezdů se školou. Nejčastěji si klienti domlouvají konzultace s psychology a speciálními pedagogy z důvodu podporovaného setkávání dětí s blízkými osobami. Asistovaných setkání není v OSPOD 9 mnoho. Klíčový pracovník pomáhá při asistovaném setkání například s navázáním komunikace.

OSPOD 10: *„Pěstouni využívají celodenní péči pro možnost odpočinku a nabrání nové síly k péči o dítě.“* Využívána je celodenní péče také pro pobyt dětí na dětském táboře. Konzultace jsou využívány v menší míře, než by mohly. Rodiny se bojí, že upozorní na to, že je u nich doma něco

v nepořádku. Asistovaná setkávání OSPOD 10 nezprostředkovává. Domlouvá pouze kontakt na doprovázející organizaci, která asistované setkání nabízí.

8.4 Spolupráce

Za pomoci podotázek k otázce 4 byly organizace dotazovány, v jakých případech spolupracují doprovázející organizace s OSPOD a jak rozsáhlá je spolupráce na IPODU (viz příloha 1). Obdobně bylo zjišťováno, jaký názor mají pracovníci OSPOD (viz příloha 2) na vznik doprovázejících organizací a v jak velkém rozsahu s doprovázejícími organizacemi spolupracují.

Tabulka 5 Spolupráce doprovázejících organizací s OSPOD

	4a	4b
Doprovázející organizace 1	OSPOD je otevřený našim připomínkám	ve všem, co je pro rodiny důležité
Doprovázející organizace 2	OSPOD nespolečuje, nic nezasílá	předávání dítěte do PP nebo PPP
Doprovázející organizace 3	OSPOD dělá sám	při vážnějších komplikacích v rodinách
Doprovázející organizace 4	OSPOD s námi konzultuje	při problémech dětí ve škole, s chováním
Doprovázející organizace 5	spolupráce s OSPOD funguje	problém v kontaktu s biologickou rodinou
Doprovázející organizace 6	OSPOD vytváří IPOD sám	mimořádná situace v rodině
Doprovázející organizace 7	OSPOD spolupracuje	nedodržování IPOD
Doprovázející organizace 8	S OSPOD jsme stále v kontaktu	případové konference

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017

Komentář k tabulce č. 5:

Výši spolupráce na vytváření IPOD je u pracovníků doprovázejících organizací značně individuální. Doprovázející organizace 1, 4, 5, 7, 8 mají velice kladnou zkušenost, kdy je pracovníci OSPOD žádají o připomínky a informace o rodinách, na základě kterých poté vytvářejí IPOD.

Společně se také scházejí a pracují na rizicích, která by mohla u konkrétních rodin nastat. Oproti tomu doprovázející organizace 2, 3, 6 mají negativní zkušenost, kdy pracovníci OSPOD vůbec s doprovázející organizací na vytvoření IPOD nespolupracují. Doprovázející organizace 2 sděluje: „Někdy OSPOD IPOD ani nezašle a my si ho musíme vyžádat a vyhotovení žádosti se může dosti protáhnout.“

Vzájemnou spolupráci na potřebách rodiny však hodnotí pracovníci doprovázejících organizací kladně. S pracovníky OSPOD jsou v kontaktu, především pokud dojde k závažnějším problémům v rodinách.

Doprovázející organizace 4: „Spolupracujeme, pokud se u dětí projeví závažné problémy v chování, na které my už nemáme kompetence.“

Doprovázející organizace 5: „Pokud dochází k problémům v kontaktu s biologickou rodinou, žádáme OSPOD o spolupráci.“

Doprovázející organizace 8: „Nás si naopak ke spolupráci OSPOD žádá při pořádání případových konferencí, kde řešíme možnosti a řešení pro jednotlivé rodiny.“

Tabulka 6 Spolupráce OSPOD s doprovázející organizací

	4a	4b	4c
OSPOD 1	ANO	sestavení IPOD	využití služeb psychologa, svépomocné skupiny
OSPOD 2	ANO	individuálně dle potřeb jednotlivých rodin	využití celodenní péče pro děti
OSPOD 3	ANO	sestavení IPOD	asistované kontakty
OSPOD 4	ANO	sestavení IPOD	volnočasové aktivity
OSPOD 5	ANO	konzultace potřeb dětí	zajištění odborných služeb
OSPOD 6	ANO	správné sestavení IPOD	asistované setkávání
OSPOD 7	ANO	průběžná úprava IPOD	podpora ve vzdělávání

OSPOD 8	ANO	sestavení IPOD	asistovaná setkávání
OSPOD 9	ANO	sestavení IPOD	volnočasové aktivity pro děti
OSPOD 10	ANO	konzultace pro vytvoření IPOD	využití odborníků

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017

Komentář k tabulce č. 6:

Všichni dotazovaní odborníci se shodli, že vznik doprovázejících organizací byl přínosný jak pro pracovníky OSPOD, tak pro samotné pěstouny.

OSPOD 1: *„Domnívám se, že vznik doprovázejících organizací je velmi přínosný, OSPOD nemusí tak často navštěvovat rodiny, informace dostávají od doprovázejících organizací.“*

OSPOD 2: *„Díky vzniku doprovázejících organizací se může OSPOD věnovat více problémům soudu a podobně.“*

OSPOD 4: *„Přínos vzniku vnímám v ulehčení pracovní zátěže pro OSPOD.“*

OSPOD 7: *„Doprovázející organizace mají větší prostory, více služeb a možností, které mohou pěstounským rodinám nabídnout.“*

OSPOD 8: *„Každopádně smysluplné, zde je cesta, jak podpořit rodiny.“*

OSPOD 10: *„Ano je přínosný, OSPOD je vázán normami, administrativou a na samotnou práci v terénu nezbývá čas.“*

Dále z odpovědí pracovníků OSPOD vyplývá, že nejvíce s doprovázejícími organizacemi spolupracují na utváření IPOD, kde společně plánují dle potřeb rodiny a dětí zadání pro pěstouny za podpory doprovázející organizace. Kromě respondenta OSPOD 10, který při rozhovoru hodnotí spolupráci s doprovázející organizací jako individuální a výjimečnou, hodnotí respondenti spolupráci jako přínosnou. Pracovníci OSPOD ve svých odpovědích také uvedli, že kromě utváření IPOD využívají spolupráci s doprovázejícími organizacemi zejména při čerpání služeb, jako jsou asistovaná setkávání, vzdělávání, svépomocné skupiny, celodenní péče o děti nebo konzultace u odborníků, které doprovázející organizace nabízí k dispozici.

8.5 Hodnocení novely zákona 2013 doprovázejícími organizacemi a OSPOD

Novela zákona 2013 měla přinést větší podporu pěstounským rodinám a především zvýšit jejich odbornost, čímž se má předejít neúspěchům v pěstounské péči. Respondenti byli dotazováni na to, jak vnímají dle svých zkušeností přínos, ale i slabá místa novely.

Tabulka 7 Novela zákona

	Novela zákona 5a	Slabá místa v zákoně5b	Příspěvek 48 000 Kč5c
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 1	+ podpora rodin - neupravení PPP	úprava příbuzenské pěstounské péče	zatím dostačující
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 2	+ vymezení role pěstouna	finanční podpora PPP	je dostačující
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 3	+ vymezení práv a povinností pěstouna -dávky pěstounské péče	úprava příbuzenské pěstounské péče	zvýšení příspěvku
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 4	+ odměna pěstouna + podpora pěstouna	podpora preventivních aktivit	dostatečný
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 5	+ služby pro pěstouny - nedořešení PPPD	odpovědnost PPPD	individuálně dostačující
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 6	+ vzdělávání pěstounů + podpora pěstounů	úprava PPP	nedostačující
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 7	+ zprostředkování služeb - neošetření PPP	možnosti čerpání státních prostředků	nedostačující
DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE 8	+ podpora rodiny + vymezení práv pěstouna - nedořešení PPPD	úprava preventivních aktivit	individuálně dostačující
OSPOD 1	+ doprovázení pěstounských rodin - neošetření PPP	ošetření příbuzenské pěstounské péče	dostačující

OSPOD 2	+ větší podpora a kontrola pěstounských rodin - nárůst administrativní zátěže	částka na dohodu	Individuálně dostačující
OSPOD 3	+ uzavírání dohod i s neziskovými organizacemi - neošetření PPP	upravení PPP	pro OSPOD dostačující, pro doprovázející organizace nedostačující
OSPOD 4	+ podpora pěstounství - umístování dětí do ÚP	nevymezení právní úpravy PPP	nedostačující
OSPOD 5	+ podpora pěstounských rodin - neošetření PPP	úprava PPP	nedostačující
OSPOD 6	+ kontrola pěstounských rodin - dávky pěstounské péče	úprava preventivních aktivit	pro OSPOD dostačující, pro neziskové organizace nedostačující
OSPOD 7	+ služby pro pěstounské rodiny - nevymezení PPP	úprava PPP	dostačující, pokud není v rodině více dětí
OSPOD 8	+ služby pro pěstounské rodiny - vymezení PPP	úprava PPP	dostačující
OSPOD 9	+ uzavírání dohod - administrativa	využití finančních prostředků pro doučování	dostačující
OSPOD 10	+ vzdělávání pěstounů - příbuzenská pěstounská péče	financování preventivních aktivit	dostačující

Zdroj: Vlastní výzkum, 2017.

Komentář k tabulce č. 7:

Doprovázející organizace 1: Hlavní výhody novely zákona organizace 1 spatřuje v podpoře, která je díky doprovázejícím organizacím rodinám nabízena. *„Každá rodina má svého klíčového pracovníka, na kterého se může obrátit v jakékoli záležitosti.“* Jako nevýhodu, která by se měla zákonem lépe ošetřit, je pro doprovázející organizaci 1 příbuzenská pěstounská péče. Často se dostávají s příbuznými do konfliktu díky nedostatku motivace pro vzdělávání. Doprovázející organizace 1 se domnívá, že z části je toto zapříčiněno tím, že příbuzenská pěstounská péče nezahrnuje přípravu, jakou prochází ostatní pěstouni. Příspěvek zatím hodnotí jako dostačující. Nedostačující bude, pokud bude v rodinách více než jedno dítě.

Doprovázející organizace 2: Přínos novely organizace spatřuje v přesném vymezení role pěstouna, spolu s tím také v ukotvení práv a povinností pro pěstouna. Budoucí změny v zákoně by se měly týkat příbuzenské pěstounské péče. *„Setkáváme se s problémem, kdy děti mají v péči jejich vlastní prarodiče v případech, kdy jejich rodiče nejsou schopni se o dítě postarat. V těchto případech je problém, že OSPOD nechťejí s prarodiči spolupracovat na žádosti o svěření dítěte do pěstounské péče, protože pokud rodič dětí žije a není ve vazbě, pak má na dítě vyživovací povinnost a měl by tedy platit alimenty, a proto údajně není třeba, aby děti byly u prarodičů v pěstounské péči a jejich financování šlo ze státních peněz. Přitom prarodiče už jsou třeba v důchodu a nemají příjmy jiné než důchod. A aby na své sociálně nepřízpůsobivé děti podávali opakovaně žalobu, že neplatí výživné na vnoučata a tím se je snažili dostat do vazby, na to skoro žádný rodič nemá žaludek. Takže děti zůstávají v péči prarodičů v hraničních sociálních podmínkách, kdy děti si nemohou dovolit chodit do kroužků a adekvátně k svému věku se rozvíjet. Prarodiče nemají možnost podpůrné sítě služeb jako je tomu u pěstounské péče. Na tyto případy zákon o SPOD příliš nepamatuje.“* Příspěvek 48 000 Kč shledává doprovázející organizace 2 jako dostačující.

Doprovázející organizace 3: Doprovázející organizace se stejně jako dvě předchozí ztotožňuje s názorem, že přínosné je především postavení pěstouna, ukotvení jeho práv a povinností. Jako nedostatečně upravené vnímá dávky pěstounské péče, které považuje za nízké vzhledem k potřebám rodin. Na otázku týkající se příspěvku odpověděla respondentka takto: *„Doporučila bych zvýšit příspěvek pro doprovázení přechodné pěst. rodiny a příspěvek také odstupňovat podle počtu dětí, rodina s 1 dítětem a rodina s 5 dětmi mají stejný příspěvek, v tomto případě na tom tratí vždy doprovázející organizace.“*

Doprovázející organizace 4: Novela přinesla velký přínos pěstounským rodinám. Ty mají nyní dostatečnou podporu z řad odborníků. Doprovázející organizace se však domnívá, že je zákonem opomenuta preventivní činnost. *„Chybí podpora preventivních aktivit, podpora sanace rodiny a dalších podpůrných služeb. Je hezké, že je ze zákona ošetřeno financování podpory pěstounských rodin, chtělo by to také stabilní finanční zajištění pro podporu problémových rodin a rodin v krizi.“* Výši příspěvku považuje respondent za dostačující. Domnívá se však, že by mělo být lépe určeno, na co je možné příspěvek použít.

Doprovázející organizace 5: Přínos vidí v službách, které jsou pěstounům nabízené. Nevýhodu a potřebu změny v zákoně navrhuje u pěstounské péče na přechodnou dobu. *„Odpovědnosti pěstounů na přechodnou dobu, v době adaptace dítěte na budoucí rodinu. Ať už se jedná o biologickou nebo adoptivní rodinu, odpovědnost v současné době není řádně ošetřen.“* Příspěvek je dostačující, pokud má rodina jedno dítě, ne však, pokud je v rodině více dětí.

Doprovázející organizace 6: Nutnost vzdělávání je pro zlepšení pěstounské péče velmi důležitá. Z tohoto důvodu ji doprovázející organizace považuje za přínosnou v novelou stanovených právech a povinnostech pěstounů. Za nedostatečně zákonem ošetřené považuje příbuzenskou pěstounskou péči. Často se prarodiče dostávají do situace, kdy jim je nabídnuto, že buď se o svá vnoučata postarají, nebo děti půjdou do dětského domova. Příbuzenští pěstouni neprochází přípravou jako pěstouni, což jim pak při péči o vnoučata chybí. *„Domnívám se, že příspěvek v této výši je nedostatečný. Pokud je v rodině pěstounů jedno dítě, lze říci, že příspěvek postačuje. Ve chvíli, kdy je v rodině více dětí v PP, musí fungovat princip solidarity, kdy jedna rodina čerpá více, druhá méně.“*

Doprovázející organizace 7: Díky novele zákona mají pěstouni čerpat služby, jako je vzdělávání, odlehčovací služby. Doprovázející organizace se domnívá, že v zákoně by mělo být ještě pamatováno na čerpání státních příspěvků, které by mohly být využity pro preventivní práci v rodinách. Příspěvek považují za nedostatečný. *„Nižší příspěvek se domnívám, že by byl pro většinu doprovázejících organizací likvidační a stejně tak by to dle mého názoru mělo negativní dopad i na samotnou pěstounskou péči. Pěstouni by neměli takový přístup ke službám, které nyní získávají bez úplaty. Pokud by došlo k zvýšení příspěvku, mohlo by se rozšířit spektrum nabízených služeb.“*

Doprovázející organizace 8: Respondent se domnívá, že novela znamená přínos v podpoře rodiny a lepším ustanovení práv a povinností pěstounů. Nicméně zavedení dávky pro pěstounskou péči na přechodnou dobu není stále dostatečně ošetřen. Stejně tak je tomu u preventivní péče v rodinách, kde hrozí odebrání dětí. *„Příspěvek je dostačující pro potřeby rodiny, které nemají více dětí. Nedostatečný je pro rodiny, které potřebují specializovanou péči odborníka, která je velmi nákladná.“*

OSPOD 1: Velkou výhodou spatřuje OSPOD 1 v doprovázení rodin, které ulehčilo OSPOD práci. Nevýhodou zákona je stále neošetření příbuzenské pěstounské péče. *„Příbuzenská pěstounská péče je málo ošetřena, ráda bych, aby i příbuzní procházeli psychologickým posouzením a přípravou.“* OSPOD 1 považuje příspěvek 48 000 Kč za dostačující, na druhou stranu přiznává, že ze stran doprovázejících organizací často slýchá, že by měl být navýšen.

OSPOD 2: Doprovázení pěstounských rodin považuje OSPOD 2 za velký přínos novely zákona. Doprovázející organizace dodávají pěstounským rodinám podporu, kterou velmi potřebují. Nevýhodou je nárůst administrativní zátěže, která s příchodem novely pro OSPOD vznikla. Jako slabé místo v zákoně vidí OSPOD 2 příspěvek na dohodu. *„Částka na dohodu je nahodilá, není jasné, z čeho se vycházelo.“* Nelze tedy posoudit, zda je příspěvek dostačující. *„Náklady jsou značně individuální a záleží na způsobu doprovázení, zda je hrazen příjem klíčového pracovníka a provoz neziskové organizace. OSPOD takové náklady nemá.“*

OSPOD 3: Přínosem novely byl možný vstup neziskových organizací do pěstounské péče, tedy že pěstouni mohou uzavírat dohody i s neziskovými organizacemi. Slabá místa v zákoně 359/1999 Sb. zákona o sociálně-právní ochraně lze podle OSPOD 3 nalézt v příbuzenské pěstounské péči. *„Domnívám se, že by měl více pamatovat na rozdělení pěstounské péče na příbuzenskou a zprostředkovanou a tyto formy rozdělit a upravit jejich financování a vhodnost osoby pěstouna.“* Pro OSPOD 3 je příspěvek dostačující. Avšak ze zkušenosti ví, že pro doprovázející organizace je příspěvek často nízký.

OSPOD 4: Respondent OSPOD 4 sděluje, že výhody novely spatřuje v podpoře pěstounství. *„Podpora pěstounství, v kterém spatřuji budoucnost. Základ je výchova dítěte v biologické rodině, širší rodině, posléze v pěstounské péči. Do kolektivních zařízení by se děti měly umisťovat minimálně, a pokud, tak na základě indikace odborníků.“* Nevýhodou je pak následná situace, kdy

je pro dítě nejvhodnější ústavní výchova. Jako slabé místo v zákoně spatřuje nevymezení příbuzenské pěstounské péče, která je v současné době velmi využívána, ale není dostatečně právně upravena například v přípravě na pěstounskou péči. Pro OSPOD 4 je příspěvek pro OSPOD dostačující. *„Pro neziskové org. by ale měla být navýšena minimálně o 20.000 Kč, aby byly schopny zabezpečit širší služby.“*

OSPOD 5: Respondent OSPOD 5 vnímá přínos novely zákona v legislativním ukotvení doprovázejících organizací, které pomáhají pěstounským rodinám. Za nedostatečné považuje legislativní vymezení příbuzenské pěstounské péče. V dalších úpravách zákona by mělo dojít ke změnám v příbuzenské pěstounské péči, především pak v přípravě pěstounů, která nyní chybí, a ve větší podpoře z důvodu často vyššího věku pěstounů. *„Domnívám se, že pokud dojde v rodinách k situacím, kdy je potřeba čerpání vyšších nadstandardní péče, například pro dítě s postižením, je příspěvek nedostačující.“*

OSPOD 6: Přínosem novely je ustanovení pravidelných návštěv pracovníka v rodinách, díky kterým jsou rodiny pod větší kontrolou. OSPOD 6 se domnívá, že lépe upraveny by měly být dávky pěstounské péče, které považuje za nízké. Stejně jako doprovázející organizace 4 a 8 se OSPOD 6 domnívá, že by státní prostředky měly být použity na podporu rodin, tedy sanaci rodin. *„Preventivní činnost je také mnohem levnější pro stát než pěstounská nebo ústavní péče.“* Příspěvek pro OSPOD je vnímán jako dostačující, nicméně pro doprovázející organizace je často nedostačující.

OSPOD 7: Pro pracovníky OSPOD bylo zavedení doprovázejících organizací velkým ulehčením, proto respondent OSPOD 7 vnímá novelu a díky ní vznik doprovázejících organizací jako přínos pro OSPOD. Oproti tomu stále neupravená příbuzenská péče je respondentem OSPOD 7 shledána jako nedostatek této novely. Do budoucna by měl zákon 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí myslet právě na příbuzenskou pěstounskou péči. *„Prarodiče, kteří často příbuzenskou pěstounskou péči vykonávají, jsou ve věku, kdy už nemají pro výchovu vnoučat dost energie, děti pak mohou mít nedůslednou výchovou problémy v chování.“* Ze své praxe OSPOD 7 ví, že pokud je v rodině více dětí, je často příspěvek 48 000Kč na 1 dohodu nedostačující.

OSPOD 8: Vznik doprovázejících organizací vnímá OSPOD 8 jako přínos novely. Rodiny mají v klíčových pracovnících potřebnou podporu a dostává se jim individuálního přístupu. Slabým místem v zákoně 359/1999sb a tedy i v novele je příbuzenská pěstounská péče. *„Rodiny nemusí*

procházet přípravou, která jim pak v praxi chybí.“ Příspěvek na dohodu o výkonu pěstounské péče považuje respondent pro OSPOD za dostačující.

OSPOD 9: Stejný názor jako OSPOD 2 na přínos novely má také OSPOD 9. Novela poskytuje velkou podporu pěstounským rodinám. Oproti tomu se navýšila administrativní zátěž pro OSPOD. *„Z praxe se jeví za nutné, aby neziskové doprovázející organizace mohly využít prostředky od státu na zajištění „doučování“ dětí v příbuzenské pěstounské péči. V současné době k tomu neziskové organizace využívají síť dobrovolníků, především z řad VŠ studentů a je nedostačující. Příbuzní pěstouni (babičky, dědečkové, tety, strýcové....) sami s potížemi ukončili základní vzdělání a nejsou schopni či motivováni vést svěřené děti k lepším školním výsledkům.*“ Částku 48 000 Kč pro OSPOD považuje OSPOD 9 jako dostačující výši příspěvku.

OSPOD 10: Díky novele, která nastavila povinné vzdělávání pro pěstouny, mají pěstouni možnost získat více znalostí a kompetencí, které jim umožní lépe vykonávat pěstounskou péči. Z tohoto důvodu je pro OSPOD 10 přínosem právě povinné vzdělávání. Mínusem pak je příbuzenská pěstounská péče, které se novela dostatečně nevěnuje. Kromě příbuzenské pěstounské péče by se měla úprava zákona 359/1999 do budoucna věnovat preventivním aktivitám. *„Pokud by byly rodiny více podporovány již v zárodku problému, nemusela by být pěstounská a ústavní péče tolik využívána.*“ Pro respondenta OSPOD 10 je příspěvek dostačující.

Shrnutí zjištěných dat

Na základě novely zákona 2013 vznikly doprovázející organizace, které nemají praktickou zkušenost s fungováním pěstounské péče před novelou, ovšem na základě již získaných zkušeností práce s pěstouny mohou definovat nedostatky, které v novele pozorují. Naopak organizace OSPOD mohou porovnávat praxi před novelou a po novele.

Z provedeného šetření vyplývá, že dotazované doprovázející organizace hodnotí dostatečně vzdělávání pěstounů, které předchází samotné pěstounské péči, tzv. příprava budoucích pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu. Novela 2013 přesněji definuje obsah odborné přípravy pěstounů, zatímco předchozí definice zákona se jen obecně zmiňuje o *„zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny“* (Zákon č. 359/1999 Sb., §27). OSPOD se k tomuto bodu vyjadřuje obdobně, ovšem větší

důraz klade na samotnou zkušenost, která je nepřenosná. Doporučované změny ohledně vzdělávání (odborné přípravy a průběžného vzdělávání) ze stran odborníků jsou následující:

- větší volnost ve volbě témat
- přesné určení délky vzdělávací hodiny
- individuální délka vzdělávání
- rozšíření hodin pro pěstouny na přechodnou dobu
- povinná příprava pro příbuzenskou pěstounskou péči

Novela přesně stanovuje maximální interval návštěvy odborných pracovníků v pěstounských rodinách. Obě organizace se shodují na dostatečnosti úpravy v zákoně.

Zákonem stanovená nabídka služeb pro pěstounské rodiny je klienty využívána v celém rozsahu (poradenské služby, celodenní péče o dítě v rozsahu 14 dnů a asistované setkávání s biologickou rodinou dítěte). Zajímavé bylo zjištění, že doprovázející organizace praktikují asistovaná setkávání, zatímco OSPOD tuto kompetenci deleguje převážně na doprovázející organizace.

Spolupráce OSPOD a doprovázejících organizací vyplývá z hierarchie postavení institucí. OSPOD ve většině případů vydává IPOD bez spolupráce s doprovázející organizací. Doprovázející organizace jsou povinny řídit se IPOD a předávat zprávy OSPOD o jeho naplňování, ale mohou ho také připomínkovat a navrhopvat v něm změny, které ale musí schválit vždy OSPOD. Nejčastější důvody spolupráce jsou:

- komplikace v rodině
- problémy dětí ve škole
- problém při kontaktu s biologickou rodinou
- nedodržení IPOD
- případová konference

Výhody novely zákona spatřují doprovázející organizace i OSPOD v těchto upřesněních:

- podpora a vzdělávání rodin
- vymezení role, práv a povinností pěstouna

- kontrola pěstounských rodin

Nedostatky v novele jsou dle doprovázejících organizací i OSPOD tyto:

- chybějící odborná příprava pěstounů, kteří jsou s dítětem v příbuzenském vztahu
- přechodná pěstounská péče, resp. délka pobytu dítěte v náhradní rodině
- administrativní zátěž
- chybějící preventivní služby
- nedostatečná motivace pěstounů k dalšímu vzdělávání

9 Diskuze

Před samotnou diskuzí si připomeneme téma práce a cíle výzkumu. Tato práce je věnována problematice pěstounské péče a zejména novele zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. V diplomové práci jde o to poukázat na změny, které tato novela přináší, a to jak pro pěstouny, tak i pro OSPOD a doprovázející organizace, které díky této novele mohly vzniknout.

Cílem práce je zmapovat kvalitativní změny týkající se zákona z pohledu OSPOD a doprovázejících organizací Jihočeského kraje. Výsledky výzkumu, který byl proveden, poukazují na nedostatky, které by měly být pro další fungování náhradní rodinné péče upraveny. Jedná se především o zjištění, že dochází ke shodě obou dotazovaných institucí na potřebě odborné přípravy pěstounů v příbuzenském poměru k dítěti, která ale v zákoně není specifikována. Tato nepřipravenost příbuzných pěstounů se pak odráží i na samotné péči o dítě. S těmito názory získanými z výzkumu korespondují názory, které zaznávají v odborných debatách zaměřených na toto téma (viz Žáková 2016). Co se týče diskuze o povinnosti pěstounů průběžně se vzdělávat, převládá mezi dotazovanými názor, že zatím dochází k naplňování vzdělání v rozsahu stanoveném zákonem z určité nutnosti. Je ale potřeba zapracovat na vytváření motivace u pěstounů, na jejíž nedostatečnost poukazují nejen výsledky výzkumu, ale také zahraniční autoři, jako je Hong, Algood, Chiu a Lee (2011). Z toho vyplývá potřeba přemýšlet nad sankcemi pro pěstouny, které jsou spojené s nedodržením rozsahu vzdělávání. Odborní respondenti upozorňují na samotnou náplň a témata vzdělávání. Náplň by bylo vhodné zaměřit spíše prakticky, aby pěstouni získali více praktických zkušeností.

Zajímavé je zjištění, že z podobně zaměřených výzkumů celorepublikového rozsahu vyplývají údaje, které se ve většině bodů shodují s údaji získanými v tomto lokálním šetření. Především pak ve výše uvedených otázkách odmítání povinného vzdělávání ze strany pěstounů, v podmínkách příbuzenské pěstounské péče, ale i v příliš teoretické přípravě pěstounů, která nekorresponduje s praxí, a v neposlední řadě v preventivních opatřeních ze strany státu vůči biologickým rodinám (Bubleová, Novák, aj. 2014).

Šetřením bylo dále zjištěno, že ač novela zákona přináší v mnoha ohledech úpravu pro kontakt pěstounského dítěte s biologickou rodinou, práce se samotnou biologickou rodinou v rámci prevence je stále nedostačující. Na tento fakt poukazovala Mgr. Anna Šabatová již v roce 2003.

Názor Mgr. Šabatové a respondentů podporuje i výzkum časopisu Psychologie (2016), který se zaměřil na umístování dětí do pěstounské péče od roku 2006 do roku 2015. Výzkum ukazuje, že „zatímco v roce 2006 vyrůstalo v pěstounské péči celkem 4 884 dětí, o téměř 10 let později, v roce 2015, to bylo již 10 380 dětí, což představuje více než dvojnásobný nárůst“. Pokud tedy nechceme děti umísťovat do náhradní rodinné péče, je potřeba více se věnovat samotné preventivní práci s biologickými rodiči. Matějček ve své přípravě koncepce péče o děti bez vlastního rodinného zázemí (2004) popsal rizikové rodiny jako „skupiny osob, u nichž bez cíleného osvětového působení či přímé vzdělávací a poradenské pomoci nelze dobře předpokládat, že založí rodinu a vytvoří svým dětem prostředí přijímající, citově vřelé (či aspoň uspokojujivé) a hlavně ovšem trvalé“.

Výzkum se také dotkl financování dohod o výkonu pěstounské péče. Šetření, které vedl v roce 2015 SocioFaktor s.r.o. a které se zabývalo analýzou fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR, ukazuje na převládající názor, který se potvrdil i ve výzkumu této práce. V otázce dostatečnosti státního příspěvku na výkon pěstounské péče nepadají mezi pracovníky OSPOD a klíčovými pracovníky doprovázejících organizací shoda. Zatímco pro OSPOD je částka dostačující, především z důvodu, že některé služby pěstounům nenabízejí, popřípadě nemají výdaje na prostory a mzdy zaměstnanců, pro doprovázející organizace, které se snaží nabídnout svým pěstounům širokou škálu služeb a musí zajistit mzdy zaměstnancům a náklady na prostory, je příspěvek 48 000Kč nedostatečný.

Poslední otázkou řešenou ve výzkumu bylo zaměření se na přechodnou pěstounskou péči. Z odpovědí respondentů vyplývá nedostatečné nastavení postupu, pokud není možné pěstounskou péči ukončit během jednoho roku, jak stanovuje zákon. Co dělat, pokud je v zájmu dítěte, aby bylo v přechodné péči déle? Na tento nedostatek upozorňuje také šetření uskutečněné Institutem projektového řízení a.s., který svou právní analýzu institutu pěstounských smluv vytvořil v roce 2015.

Závěr

Dohody o výkonu pěstounské péče jsou novinkou v novele zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí. Na základě těchto dohod mají pěstouni možnost spolupracovat s doprovázejícími organizacemi, které pěstouny doprovází na jejich cestě pěstounstvím. Doprovázející organizace nabízejí pěstounům nejen potřebnou podporu, ale také služby a vzdělávání, díky kterým dochází k naplňování dohod o výkonu pěstounské péče.

Diplomová práce se v teoretické části věnovala citové vazbě u dítěte, která je hlavním důvodem potřeby pěstounské péče. Podrobněji byly rozepsány jednotlivé druhy pěstounské péče a s nimi spojené dávky pěstounské péče. Popsány byly také potřebné kroky pro vznik pěstounství, proces zprostředkování a samotné pověření.

Hlavním tématem teoretické části pak byla novela zákona. Popsané byly důvody vzniku a změny, které novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně přinesla. Představeny byly samotné dohody o výkonu pěstounské péče a z nich vyplývající práva a povinnosti pro doprovázející organizace nebo sociálně-právní ochranu dětí a samotné pěstouny. Přiblížena byla také práce sociálních pracovníků OSPOD a klíčových pracovníků v doprovázejících organizacích. Pro možnost srovnání systémů náhradní rodinné péče byl komparován systém platný v České republice a na Slovensku.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat kvalitativní změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v rámci dohod o výkonu pěstounské péče, z pohledu sociálního pracovníka oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji a také z pohledu klíčového pracovníka doprovázející organizace v Jihočeském kraji. Z provedeného šetření vyplynulo, že vznik doprovázejících organizací díky novele byl přínosný pro pěstouny i pro pracovníky OSPOD, kterým přinášejí velké ulehčení a snížení objemu práce. Díky naplňování podmínek dohod o výkonu pěstounské péče dochází k větší podpoře pěstounů nejen v těžkých životních situacích. Dochází také k seznámení pěstounů s novými informacemi, které získávají v rámci nabízeného vzdělávání.

Výzkum byl sestaven z rozhovorů s pracovníky OSPOD a klíčovými pracovníky doprovázejících organizací. Z odpovědí vyplynulo, že novela zákona upřesnila a upevnila postavení pěstouna a upřesnila jeho kompetence a roli v rámci pěstounské péče. Dále bylo zjištěno, že

nabídky služeb na základě dohod o výkonu pěstounské jsou téměř plně využívány. Stejně tak povinnosti, které pěstounům dohoda přináší, jsou pěstouny plněny. Výtka se však objevila u motivace k plnění povinnosti především povinného vzdělávání, kdy spíše než o získávání nových informací a rad jde o nutnost související s naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče.

Z výzkumu vyzvaly nové podněty pro další možné úpravy zákona. Hlavní podněty se týkají příbuzenské pěstounské péče, obsahu vzdělávání a také potřebnosti preventivních programů pro biologické rodiny. V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí není stále dostatečně zpracována příbuzenská pěstounská péče, a to z pohledu odborné přípravy i finančního zajištění či motivace pěstouna pracovat sám na sobě. Z tohoto pak v praxi vzniká mnoho problémů. Následkem může docházet k předčasnému ukončení a tedy selhávání pěstounské péče.

Další poznatky se týkají vzdělávání. Novela sice zdůraznila odbornou přípravu a povinné vzdělávání pro pěstouny, ale obsah a náplň těchto příprav a vzdělávání je z praktického hlediska nedostačující. Novela zákona platí zatím jen tři roky, proto by bylo vhodné provést za delší čas nový výzkum a zjistit, zda odborná příprava a průběžné vzdělávání pomohlo ke snížení počtu selhání pěstounské péče. Posledním podnětem pro změnu je nastavení preventivní péče pro ohrožené rodiny, tzv. sanace rodiny. Novela zákona č. 359/1999 Sb. přinesla větší možnost vzdělávání, konzultací s odborníky a odlehčovacích služeb pro pěstounskou péči, ale stále neošetřuje pomoc rodinám a především dětem, které se v následku špatné situace v biologické rodině do pěstounské péče dostanou.

Získané poznatky lze uplatnit jako podněty pro možnou budoucí úpravu zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí za Jihočeský kraj. Díky práci na diplomové práci jsem měla možnost seznámit se s fungováním pěstounské péče, s jejími přínosy, ale i stále přítomnými nedostačujícími aspekty, na základě kterých přetrvává ústavní výchova a kvůli kterým se ve své práci vychovatele v dětském domově budu nadále setkávat s dětmi, u kterých došlo k selhání v pěstounské péči.

Seznam použitých zdrojů

1. AINSWORTH, M., BLEHAR, M., WATERS, E., WALL, S., 1979. *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: The psychology press, ISBN 978-1-84872-682-6.
2. AMALTHEA, 2010. *Pro zájemce o pěstounskou péči*. 1. vyd. Chrudim: Amalthea.
3. BOHOVICOVÁ, M., MATEJ, V., OLEJÁROVÁ, D., PRIEHRADNÁ, D., PRIEHRADNÝ, M., 2000. *Profesionálny rodič, alebogul'atákočka*. Bratislava: Občianske združenie Návrat, ISBN 80-9679-1-1.
4. BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., VYSKOČIL, F., POKORNÁ, P., 2014. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, ISBN 978-80-87455-18-0.
5. BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., VRÁNOVÁ, L., FRANTÍKOVÁ, J., 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, ISBN 978-80-87455-01-2.
6. BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., 2013. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, ISBN 978-80-87455-17-3.
7. BRICH KARL HEINZ, 2012 *Bezpečná výchova*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0063-5.
8. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (rodinné právo). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111.
9. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012
10. GABRIEL, Z., NOVÁK, T., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-1788-3.

11. HINDLE, D., SHULMAN, G., 2008. *The emotional experience of adoption*. Oxo, UK: Routledge, ISBN 978-0-415-37276-3.
12. KLIMEŠ, J., 2002. *Reakce na ambivalentní objekt*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova. ISBN neuvedeno.
13. KONEČNÁ, H., 2003. *Na cestě za dítětem*. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky, ISBN 80-200-1055-6.
14. MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 80-7178-304-8.
15. MATĚJČEK, Z., 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. 5. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-504-2.
16. MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 80-7178-637-3.
17. MATĚJČEK, Z.; BUBLEOVÁ, V.; KOVAŘÍK, J. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1997, 69 s. ISBN 80-85121-89-1.
18. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0522-7.
19. MPSV, 2009, *Pěstounská péče na přechodnou dobu, Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.
20. NOŽÍŘOVÁ, J., 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, ISBN 978-80-8613191-7.
21. PAZLEROVÁ, H., 2016. *Pěstounská péče manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-1020-7.
22. SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ, V., 2014. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. Zkušenosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3821-4.

23. STRAUSS, A., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přel. S. Ježek. 1. vyd. Boskovice: Albert, 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
24. STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, SPOLEK, 2014. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 6. vyd. Praha: Spolu dětem, ISBN neuvedeno.
25. VÁGNEROVÁ M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s. ISBN 978-80-87455-14-2.
26. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, ISBN: 978-80-246-2153-1.
27. VRTBOVSKÁ P., 2010. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí*. 1.vyd. Praha: Tanama, ISBN: 80-86620-20-4.
28. ZEZULOVÁ, D., 2012 *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

29. *Adopce.com: projekt náhradní rodinné péče*. *Adopce.com: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Spolu dětem, 2010 [vid. 2016-07-22]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>
30. *Amalthea: Metodika doprovázení 2013* [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/publikace-ke-stazeni/>
31. BUBLEOVÁ, V., NOVÁK O., VÁGNEROVÁ M. M., PALEČEK J. ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ O., VYSKOČIL F. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Monografie.pdf>
32. Bubleová, V., Kovařík, J., Pazlarová, H., Janíčková, R. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. [online] VÚPSV, 2002, s. 29 [vid. 2016-12-12]]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz>.

33. *Centrum pro dítě a rodinu Valika: Dávky pěstounské péče*[online].[vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.valika.cz/davky-pestounske-pece/>
34. *Centrum pro dítě a rodinu Valika: Právní a finanční aspekty doprovázení (nadační fond 2014)* [online]. [vid. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financni-aspekty-doprovazeni.pdf>.
35. *Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně*. Středisko náhradní rodinné péče. [online]. 2012 [vid. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/co_noveho_prinasi_novela_zakona_o_socialne_pravni_ochrane.
36. *Česká správa sociálního zabezpečení, Dávky pěstounské péče 2. část* [online]. 2014. [vid. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/davky-pestounske-pece-2-cast.htm>.
37. *Děti patří domů: Chci se stát pěstounem* [online]. [vid. 2017-01-21]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/pestounska-pece/chci-se-stat-pestounem/>
38. *Dobrá rodina: Abeceda pěstounské péče – D jako dávky pěstounské péče*[online].2016. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/novinky/224-abeceda-d-jako-davky-pestounske-pece>.
39. *Hledáme rodiče.cz, Příručka Já pěstoun* [online], 2017, [vid. 2016-06-01], ISBN nenalezeno. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/jak-na-to/prirucka-ja-pestoun/>
40. HONG, J. S., ALGOOD, C. L., CHIU, Y.-L., & LEE, S. A.-P. (2011). *An ecological understanding of kinship foster care in the United States*. *Journal of Child and Family Studies*, 20, s. 863-872.
41. *Chceme být pěstouny.cz, Žádost o pěstounskou péči*[online]. 2014,[vid. 2016-07-22]. Dostupné z <http://www.chcemebytpestouny.cz>.
42. *Integrovaný portál MPSV: Dávky pěstounské péče* [online]. 2012[vid. 2016-07-01]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

43. *Knihovna NRP: Podpora vztahu dítěte s rodiči* [online]. [vid. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/podpora-vztahu-ditete-s-rodici/>
44. *Knihovna NRP: Praktický průvodce doprovázením pěstounskou péčí* [online]. [vid. 2016-07-01]. Nadační fond J&T 2015. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/publikace/153/>
45. *Kopřivnice: Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. [vid. 2017-06-13]. Dostupné z: http://www.koprivnice.cz/socialni_oblast/socialne-pravni_ochrana_deti/Pracovni_profily_socialnich_pracovniku.pdf.
46. *Krajský úřad Středočeského kraje: Základní informace o Standardech kvality SPO pro OSPOD* [online]. [vid. 2016-06-13]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/standardy-kvality-spo-pro-ospod>
47. *Krajský úřad Středočeského kraje: Vyhodnocení potřeb dítěte a jeho rodiny* [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/vyhodnoceni-ohrozeneho-ditete-a-tvorba-ipod>.
48. *Ministerie van Buitenlandse Zaken van Nederland: Verdrag inzake de bescherming van kinderen en de samenwerking op het gebied van de interlandelijke adoptie*. In: *Internationaal Recht* [online]. 1993. [vid. 2017-01-23] Dostupné z: https://verdragenbank.overheid.nl/en/Verdrag/Details/005234/005234_Gewaarmerkt_0.pdf.
49. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Doporučený postup pro posudkové lékaře a posuzující krajské lékaře* [online]. 2013. [vid. 2016-05-17] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16138/postup_2013_47924-72.pdf
50. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Formy náhradní rodinné péče upravené zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině* [online], 2013, [vid. 2016-05-12] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>
51. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Manuál k případovým konferencím* [online], 2011 [vid. 2016-06-21]. ISBN 978-80-7421-038-9. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>.

52. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Metodické doporučení č. 4/2009 k přechodu dítěte do náhradní rodiny* [online]. 2009. [vid. 2016-06-12] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7268/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-4.pdf.
53. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Metodické doporučení č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu* [online]. 2009. [vid. 2016-06-12] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf.
54. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Metodické doporučení č.7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče* [online]. 2009. [vid. 2016-06-17] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7271/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf.
55. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Metodické doporučení č. 8/2009 k postupu a cílům psychologického vyšetření žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči* [online]. 2009. [vid. 2016-06-17] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7272/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-8.pdf.
56. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Metodická informace o postupech spojených s umístováním dětí do PPPD* [online]. 2013. [vid. 2016-06-127] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.
57. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti* [online]. [vid. 2016-07-22]. ISBN 978-80-7421-039-6. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf.
58. MOŠŤKOVÁ, Š., SOBOTKOVÁ, I. *Příbuzenská pěstounská péče: když dítě vychovávají prarodiče.* [online]. 2016. E-psychologie, 10(4), s. 47-64. [vid. 2017-14-06]. Dostupné z: http://e-psycholog.eu/pdf/mostkova_sobotkova.pdf.
59. *OSPOD. Co řeší OSPOD* [online]. [vid. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://ospod.slavkov.cz/index.php/ospod/co-resi-ospod>.

60. *Otevřená budoucnost. Otevřená budoucnost [online]. Praha: občanské sdružení Otevřená budoucnost, 2013 [vid. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>*
61. *Pěstounská péče na přechodnou dobu: Metodika MPSV k PPPD březen 2013 [online]. 2013. [vid. 2016-06-17] Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>*
62. *Portál MPSV: Dohody o výkonu pěstounské péče [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>.*
63. *Portál MPSV: Pověřené osoby [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14481>.*
64. *Portál veřejné zprávy: Dávky pěstounské péče [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/191/10063/16465.html>.*
65. *Rodina sv. Zdislavy: Metodika doprovázení pěstounské péče [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.rodina-zdislavy.cz/zdislava/0/0/2/100>.*
66. *Rodina sv. Zdislavy: Podrobná pravidla pro doprovázení rodiny pěstounskou péčí [online]. s. 13, 2011 [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.rodina-zdislavy.cz/zdislava/3-ONAS/82-Metodika-doprovazeni-rodin>.*
67. *Roudnice nad Labem: Výkon sociálně-právní ochrany dětí – náhradní rodinná péče (NRP) [online]. [vid. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://www.roudnicenl.cz/urad/ospod-nahradni-rodinna-pece>.*
68. *Slovník sociálního zabezpečení: Individuální plán ochrany [online]. [vid. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/individualni-plan-ochrany-ditete-ipod.html>.*
69. *Slovník sociálního zabezpečení: Individuální plán ochrany [online]. [vid. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/predbezne-opatreni.html>.*
70. *ŠIMŠOVÁ, Š., Rodina sv. Zdislavy: Vymezení jednotlivých rolí osob pečujících. [online]. [vid. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.rodina-zdislavy.cz/zdislava/0/0/2/100>.*

71. Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí [online]. Brno: Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí, 2016 [vid. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>
72. Valika, Nadační fond J&T: Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte [online]. 2014. [vid. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://www.valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/publikace-158.pdf>.
73. Valika, Nadační fond J&T: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin [online]. rok neveden [vid. 2017-08-06]. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financni-aspekty-doprovazeni.pdf>.
74. VANČÁKOVÁ, M., rok neveden, *Práva pěstounů* [online]. [vid. 2016-06-11] Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/pestouni/prava-pestounu/>
75. Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí (rodinné právo). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012, částka 177, [vid. 2017-06-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14306/vyhlaska_ZSPOD.pdf.
76. Zákon č. 104/1991 Sb. o sjednání Úmluvy o právech dítěte In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1991, částka 22, [vid. 2016-06-11]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=104&r=1991>.
77. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (rodinné právo). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1999, částka 111, [vid. 2016-06-11]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony>.
78. ŽÁKOVÁ, A. (2016). *Prarodiče v roli rodičů: zkušenost prarodičovských pěstounek*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/371732/fss_m/

Seznam příloh

Příloha A: Osnova rozhovoru s doprovázejícími organizacemi

Příloha B: Osnova rozhovoru s pracovníky OSPOD

Přílohy

Příloha A: Osnova rozhovoru s doprovázejícími organizacemi

Otázky:

1) Vzdělávání budoucích pěstounů

- a) Jaký je Váš názor na 48hodinovou přípravu budoucích pěstounů a 72hodinovou přípravu pěstounů na přechodnou dobu? Myslíte si, že je doba a obsah příprav dostatečující?
- b) Myslíte si, že je časová dotace 24h za 12 měsíců pro povinné vzdělávání dostatečující? O jaká témata vzdělání mají pěstouni nejvíce zájem?
- c) Domníváte se, že by mělo být nesplnění povinného vzdělávání sankcionováno?
- d) Co byste na vzdělávání pěstounů pozměnili, upravili?

2) Kontakt s rodinou

- a) Myslíte si, že návštěva klíčového pracovníka v rodině pěstouna jednou za 2 měsíce je dostatečující?

3) Využívání služeb

- a) Využívají pěstouni pomoc se zajištěním celodenní péče o dítě v plném rozsahu 14 dnů a z jakých důvodů nejčastěji?
- b) Využívají pěstouni konzultace s odborníky? Popřípadě s jakými odborníky a na jaká témata nejčastěji?
- c) Jak často a v jakém rozsahu pomáháte s asistovaným setkáváním dítěte pěstouna s biologickou rodinou? Jak s rodinami v tomto ohledu pracujete?

4) Spolupráce

- a) V jakém rozsahu spolupracujete s OSPOD na IPODU?
- b) V jakých dalších případech spolupracujete s OSPOD v rámci podpory rodiny?

5) Hodnocení novely zákona 2013 doprovázejícími organizacemi a OSPOD

- a) V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody novely zákona ZSPOD v rámci pěstounské péče?
- b) Kde nacházíte slabá místa v zákoně 359/1999 Sb. zákona o sociálně-právní ochraně dětí a na co by měl zákon do budoucna pamatovat?
- c) Myslíte si, že příspěvek 48 000 Kč ročně na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče je dostačující na pokrytí nákladů, které jsou s doprovázením pěstouna spojené?

Příloha B: Osnova rozhovoru s pracovníky OSPOD

Otázky:

1) Vzdělávání budoucích pěstounů

- a) Jaký je Váš názor na 48hodinovou přípravu budoucích pěstounů a 72hodinovou přípravu pěstounů na přechodnou dobu? Myslíte si, že je doba a obsah příprav dostatečující?
- b) Myslíte si, že je časová dotace 24h za 12 měsíců pro povinné vzdělávání dostatečující? O jaká témata vzdělání mají pěstouni nejvíce zájem?
- c) Domníváte se, že by mělo být nesplnění povinného vzdělávání sankcionováno?
- d) Co byste na vzdělávání pěstounů pozměnili, upravili?

2) Kontakt s rodinou

- a) Myslíte si, že návštěva klíčového pracovníka v rodině pěstouna jednou za 2 měsíce je dostatečující?

3) Využívání služeb

- a) Využívají pěstouni pomoc se zajištěním celodenní péče o dítě v plném rozsahu 14 dnů a z jakých důvodů nejčastěji?
- b) Využívají pěstouni konzultace s odborníky? Popřípadě s jakými odborníky a na jaká témata nejčastěji?
- c) Jak často a v jakém rozsahu pomáháte s asistovaným setkáváním dítěte pěstouna s biologickou rodinou? Jak s rodinami v tomto ohledu pracujete?

4) Spolupráce

- a) Domníváte se, že vznik doprovázejících organizací na základě pověření je pro OSPOD přínosné, popřípadě z jakých důvodů?
- b) V jakém rozsahu spolupracujete s doprovázející organizací (pokud pěstoun má), popřípadě přímo s rodinou na IPODU?
- c) V jakých případech spolupracujete s doprovázejícími organizacemi v rámci podpory rodiny?

5) Hodnocení novely zákona 2013 doprovázejícími organizacemi a OSPOD

- a) V čem spatřujete výhody a v čem nevýhody novely zákona ZSPOD v rámci pěstounské péče?
- b) Kde nacházíte slabá místa v zákoně 359/1999 Sb. zákona o sociálně- právní ochraně dětí a na co by měl zákon do budoucna pamatovat?
- c) Myslíte si, že příspěvek 48 000 Kč ročně na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče je dostačující na pokrytí nákladů, které jsou s doprovázením pěstouna spojené?